

Variabilita: Kříženec se vyskytuje nejčastěji ve tvarech blízkých jednomu z rodičů a hodnocených jako dvě nothovariety: Nothovar. *pseudidaeus*: rostliny blízké druhu *R. idaeus*, ale prýty vždy značně ojíněné; listy na rubu zpravidla jen šedě plstnaté, se širšími palisty; kališní lístky nitkovitě prodloužené a vzpřímené; korunní lístky větší, eliptické (ne kopisťovité); sterilní nebo jen s nečetnými (tmavě) červenými peckovičkami. Nothovar. *pseudocaesius* (WEIHE) HOLUB: rostliny blízké druhu *R. caesius*, ale prýt většinou řídké plstnatý a s nápadně fialovými ostny; listy na rubu přitiskle šedozele až šedivě plstnaté; koncový lístek často nápadně laločnatý; palisty užší; semeníky chlupaté, zpravidla plstnaté; korunní lístky mnohem menší; sterilní nebo s tmavě červenými, nikdy modře ojíněnými peckovičkami. Rozšíření obou nothovariet není zatím dostatečně známé.

Ekologie a cenologie: Křoviny, keřnaté kamenité stráně, příkopy, sušší rumišťe, lesní okraje a lemy, lesní světliny, při kamenných zídkách, travinné porosty při potociích apod.; na půdách hlubších i mělkých, hlinitých, hlinitopísčitých i kamenitých, čerstvě vlhkých i dočasně vysychavých, mírně kyselých až neutrálních, slabě humózních až humózních. Vyskytuje se v různých společenstvech cenologicky obtížně zařaditelných, nejčastěji v křovinách řádu *Prunetalia* a v druhot-

ných společenstvech na místech dřívějšího výskytu společenstev třídy *Quercus-Fagetum*.

Rozšíření v ČR: V celém území řídké roztroušen; převážně v mezofytiku (jednotlivé izolované lokality), do oreofytika nezasahuje. Pravděpodobně je však tento kříženec častější, ale přehlížený. V současnosti je známý asi z 19 lokalit. Převážně v suprakolinním stupni, v nadmořských výškách 200–450 m.

T: 1. Doup. pah. (Kadaň, Hradec), 4. Loun.-lab. střed. (Ústí nad Labem, Starý přístav), 9. Dol. Povlt. (Praha, Jenerálka). — M: 28. Tep. vrchy (Čbán; Žlutice, vrch Nevděk; Blatno), 31. Plz. pah. (Klatovy), 32. Křivokl. (Terešov; Broumy), 35. Podbrd. (Řeteč — Chraštíčky), 37. Šum.-novohr. podh. (Drahonice), 39. Třeboň. pán. (Lomnice nad Lužnicí), 41. Stř. Povlt. (Kamýk nad Vltavou), 47. Šluk. pah. (Mikulášovice), 62. Litomyš. pán. (Litomyšl), 68. Mor. podh. Vysoč. (Jevišovice, Střelice), 71. Drah. vrch. (Luleč), 77. Středomor. Karp. (Buchovice), 78. B. Karp. les. (Rudimov — Slavičín).

Celkové rozšíření: Pravděpodobně v areálech obou rodičů (jež se v eurosibiřském prostoru značně překrývají), avšak asi s různým kvantitativním zastoupením; nejvíce údajů ze z. a stř. Evropy, kde tomuto kříženci byla věnována větší pozornost.

5. *Rosa* L. — růže*)

Rosa LINNAEUS Sp. Pl. 491, 1753.

Lit.: CRÉPIN F. (1869–1882): Primitiae Monographiae Rosarum. Bull. Soc. Bot. Belg. 8–21. — CHRIST H. (1873): Rosen der Schweiz. Basel. — SCHWERSTSCHLAGER J. (1910): Die Rosen des südlichen und mittlern Frankenjura. München. — BOULENGER G. (1924, 1932): Roses de l'Herbier Crépin. Bull. Jard. Bot. Bruxelles 10: 1–398 (1924); 18: 1–542 (1932). — KELLER R. (1931): Synopsis Rosarum spontanearum Europae mediae. Denkschr. Schweiz. Naturforsch. Ges. 65: 1–796, tab. 1–40. — CHRŽANOVSKIJ V. G. (1958): Rozy. Moskva. — KLÁŠTERSKÝ I. (1968): *Rosa* L. In: TUTIN E. G. et al. [red.], Fl. Europaea 2: 25–32. Cambridge. — KLÁŠTERSKÁ I. (1969): Cytology and some chromosome numbers of Czechoslovak roses I. Folia Geobot. Phytotax. 4: 175–189. — SAAKOV S. G. et RIEKSTA D. A. (1973): Rozy. Riga. — KLÁŠTERSKÁ I. et KLÁŠTERSKÝ I. (1974): Cytology and some chromosome numbers of Czechoslovak roses II. Bot. Not. 127: 328–337. — KRÜSSMANN G. (1974): Rosen, Rosen, Rosen. Berlin et Hamburg. — KONČALOVÁ M. N. et KLÁŠTERSKÝ I. (1978): Cytology and chromosome numbers of some Czechoslovak roses III. Folia Geobot. Phytotax. 13: 67–93. — ZIELIŃSKI J. (1985): Studia nad rodzajem *Rosa* L. Systematika sekcji *Caninae* DC. em. Christ. Arbor. Kórnické 30: 3–109. — ZIELIŃSKI J. (1987): *Rosa* L., Róza. In: JASIEWICZ A. [red.], Fl. Polski 5. Warszawa et Kraków.

Nízké keřky, prutnaté keře nebo opíravé liány; druhotně gejzírovitě přehrábí keře až 3 m vysoké. Kořenová soustava se zřetelným hlavním (kůlovým) kořenem, někdy doplněná mělce kořenujícími podzemními výběžky. Větve a větévký zpravidla ostnitě, řídkěji bezostné; ostny stejné nebo různotvaré, lišící se tvarem i velikostí; nejmenší bývají jehlicovité až štětínovité ostence. Listy střídavé, lichozpeřené, u růží mírného pásu opadavé, často chlupaté nebo přisedle žláznaté; palisty zpravidla vytrvalé, z velké části přirostlé k řapíku. Květy oboupohlavné, velké, jednotlivé nebo v chudých květenstvích (výjimečně květenství bohaté), většinou 5četné; kališní lístky celokrajné nebo dva vnější po obou stranách, prostřední jen po jedné straně zpeřené, po odkvětu nazpět (dolů) sehnuté, nepravidelně rozestálé nebo vzhůru vztyčené, na dozrávajícím šípku vytrvávající nebo opadavé; korunní lístky vejčité až široce vejčité, často mělce dvojlaločné, bílé, růžové nebo tmavě červené, vz. žluté; tyčinek mnoho; plodolistů 15–40, volné; čnělky zpravidla chlupaté, někdy jen při bázi (uvnitř šípku), volné, vytvářející nad diskem pevnou nebo rozvolněnou hlavičku, někdy srostlé v pevný, nad disk zřetelně vyčnívající sloupek. Šípek oranžově červený až tmavě (černo)fialový; plod drobná nažka, vyvíjející se uvnitř šípku. — Asi 80–140 druhů na s. polokouli. — Entomogam. Protandr.

Poznámka 1: V rhodologii se běžně užívá několik speciálních termínů: Polykormony jsou zdánlivé porosty vzniklé rozrůstáním jediného individua podzemními výběžky (např. u druhů *R. gallica*, *R. pimpinellifolia*, *R. pendulina*). Inovace jsou

*) Zpracoval V. Větvíčka

jednoleté, zpravidla rychle rostoucí, nevyzrálé a často značně dlouhé prýty. Infrastipulární ostny vyrůstají na výhonech, větších a větévkách růží v těsné blízkosti báze palistů, popř. pod úžlabním pupenem; bývají většinou párové, vyrůstají na stejné úrovni nebo jsou jen mírně na prýtu posunuty. Šípek (hypanthium, popř. receptaculum) je obal plodů, vzniklý srústem květních orgánů (u růží se na stavbě šípku podléhá pravděpodobně nejen pletiva květních orgánů, ale i stonku). Disk (discus) je prstencovitý límeček na temeni šípku, na jehož obvodu vyrůstají kališní lístky, se středovým otvorem, zvaným ústí (orificium), jímž prorůstají čnělky.

Poznámka 2: Rod *Rosa* působí mnoho obtíží při determinaci. Značná morfologická mnohotvárnost téměř každého znaku vedla v minulosti k popisu mnoha taxonů rozličné taxonomické úrovně. Celkový počet popsanych druhů dosahuje čísla přibližně 10 000. Kořeny morfologické mnohotvárnosti spočívají především v cytologických a genetických poměrech, druhy ze sekce *Caninae* mají nepravidelnou meiozi; u ostatních sekcí jsou cytologické poměry normální a meioze je pravidelná. Jedna z teorií považuje dokonce taxony ze sekce *Caninae* za příslušníky jediného širokého souborného druhu. Tím by ovšem byl (zejména ve střední Evropě) setřen význam řady ustálených morfologických, biologických a ekologických vlastností, kterých mnohé taxony tohoto komplexu v průběhu fylogeneze nabyly. Opačný přístup, tedy nadměrné drobení druhů, je sice schopno podchytit mimořádnou variabilitu, avšak takto vymezené taxony vesměs postrádají vyhraněné vlastnosti ekologické nebo fyto geografické. Toto pojetí je také značně nepraktické při identifikaci růží v terénu i v herbáři a komplikuje fytoecologickou práci. Proto je v tomto díle navrženo řešení, které lze považovat za kompromisní, ale které vyhovuje právě praktickým požadavkům.

Poznámka 3: Mnohotvárnost růží často znesnadňuje správnou identifikaci rostliny: na jediném exempláři mohou některé morfologické znaky dosahovat celé škály hodnot. Proto současná rhodologie upouští od determinací pomocí jediného znaku a preferuje komplex znaků. Nejvhodnější je určovat růže živé, v terénu, v době, která je pro identifikaci optimální. Takovou dobou je čas počínající asi 10. až 15. dnem po odkvětu, tedy zhruba mezi 1. – 15. červencem v planárním stupni; ve vyšších polohách je třeba toto datum přiměřeně posunout. V této době již zpravidla zaujmou kališní lístky své definitivní postavení, ale ještě neopadávají. Postavení kališních lístků je třeba ověřit na více květech, protože se liší nejen u jednotlivých květů na jedinci, ale může se lišit i na jediném květu, a mnohdy závisí i na klimatických faktorech. Posuzujeme postavení prvních dvou až tří lístků. Před uložením do herbáře se doporučuje poznamenat polohu kališních lístků na etiketu. Zubatost a tvar lístků na listech posuzujeme na lístku vrcholovém nebo na lístcích z nejvyššího jařma. Pro doklad je nutno odebrat nejméně 2 dobře vyvinuté květonosné větévky; ino vace a sterilní výhony nejsou nutné. K identifikaci dobře poslouží i část starší, alespoň dvouleté větévky s dobře vyvinutými ostny.

Poznámka 4: Šípky obsahují vitamin C (kyselina L-askorbová), jehož obsah kolísá od 0,2 do 1 %; při sušení dochází k poklesu až o 80 %; dále obsahují karotenoidy a různé flavonoidy a jejich glykosidy, např. kempferolový tiliosid a multiflorin, vitaminy B₁, B₂, P, K a kyselinu nikotinovou, asi 30 % cukru, organické kyseliny, pektiny, třísloviny aj. Proto se také šípky užívají v lidovém léčitelství i v humánní medicíně jako osvědčená droga. V novější době se zvyšuje zájem také o konzervářské zpracování šípků v podobě protlaků. Z korunních lístků druhu *Rosa damascena* a růží z okruhu *R. gallica* a jejich kříženců se získává (hlavně v Bulharsku) růžová silice, která se zpracovává na růžový olej (směs monoterpenoidních a seskviterpenoidních alkoholů; hlavními složkami jsou geraniol, nerol, citronellol aj.). Květy obsahují četné anthocyanidiny, růžové (červené) a žluté korunní lístky obsahují flavonoly, hlavně glykosidy kempferolu a kvercetinu a poměrně velké množství kondenzovaných tříslovin; *R. multiflora* má v korunních lístcích flavonolový astragalín. Z kořenů druhu *R. canina* byl izolován triterpenoidní eglantosid.

1a	Všechny kališní lístky celistvé, bez žlázek nebo na okrajích a hřbetní straně žláznaté	2
b	Vnější kališní lístky zpeřené (opatřené přívěsky); první dva po obou stranách, prostřední (třetí) jen na jedné polovině	8
2a	Vyšší keře s obloukovitě sehnutými větvemi, příležitostně opíravé liány	3
b	Nízké keře, vytvářející polykormony z početných podzemních výběžků	5
3a	Květy růžové až purpurově červené, listy sivě modrozelené, často červenavě naběhlé (v kultuře výrazně červenofialově zbarvené, zvláště v raných stadiích)	12. <i>R. glauca</i>
b	Květy alespoň z vnější strany žluté, listy sytě zelené	4
4a	Listy s 2–3 jařmy lístků, ostny štíhlé, přímé nebo zahnuté, slámově hnědé, odlišně zbarvené než výhony, květy sytě žluté nebo svrchu cihlově červené a na spodní straně žluté, šípky bez nápadně zdužnatělé báze	3. <i>R. foetida</i>
b	Listy s (3–)4–7 jařmy lístků, ostny jehlicovité, přímé, zbarvené stejně jako výhony, květy světle žluté, šípky často s nápadnou zdužnatělou sbíhavě zúženou bází	2. <i>R. hugonis</i>
5a	Mladé výhony a ostny hustě krátce chlupaté, květy nápadně veliké, až 8 cm v průměru, šípky masitě dužnaté, velké, až 4 cm v průměru	6. <i>R. rugosa</i>
b	Výhony i ostny lysé, květy drobnější, 3–5 cm v průměru, šípky suše dužnaté, menší, asi 1,0–1,5 cm v průměru	6
6a	Šípky tmavě červené až černofialové, květy krémově bílé, velmi zřídka růžové, výhony a větve zpravidla hustě ostnitě	1. <i>R. pimpinellifolia</i>
b	Šípky světle červené až hnědočervené, květy růžové až tmavě vínově červené, výhony a větve téměř bezostné, často pouze s párovými infrastipulárními ostny, nebo hustě štětinatě ostnitě jen při bázi výhonů	7
7a	Květonosné větévky s nápadnými párovými infrastipulárními ostny, skořicově hnědé, šípky zpravidla kulovité nebo vejcovité, za zralosti na vzpřímených stopkách	4. <i>R. majalis</i>

- b Květonosné větévky zpravidla zcela bezostné, výjimečně roztroušeně nepravidelně ostnitě nebo hustě až štětinovitě ostnitě jen při bázi, zelené, žlutohnědé nebo světlehnědé, šípky většinou lahvicovité, za zralosti na sehnutých stopkách nicí **5. *R. pendulina***
- 8a Čnělky srostlé v pevný, nad ústí z šípku vyčnívající sloupek 9
- b Čnělky nesrostlé do sloupku; převyšují-li ústí, jsou vždy volné a zpravidla vytvářejí nevelkou hlavičku 10
- 9a Palisty nápadně hřebínkovitě zpeřené, květy velmi malé, asi 1 cm v průměru, v mnohačetných květenstvích **11. *R. multiflora***
- b Palisty celokrajné, nezpeřené, květy větší, v průměru 2–3 cm, v chudých květenstvích nebo jednotlivé **10. *R. arvensis***
- 10a Květy plné (plnokvěté) nebo poloplňné; vesměs pěstované, vzácně zplanělé rostliny 11
- b Květy jednoduché, pětičetné; autochtonní, volně rostoucí růže 12
- 11a Prutnaté keře do 1 m, zřídka vyšší, ostny štíhlé, květy růžové, tmavě červené nebo pestré, v průměru 5 cm i více **8. *R. × centifolia***
- b Vyšší keře nad 1 m s obloukovitě sehnutými větvemi, ostny silně zakřivené až hákovitě zahnuté, květy vždy bílé, v průměru 3–5 cm velké **9. *R. × alba***
- 12a Nízké, málo větvené keříky 30–50 cm vys., zřídka vyšší, tvořící velmi řídké, ale rozlehlé polykormony; větévky a výhony 3–4(–5) mm silné, ostny štíhlé, jehlicovité, přímé nebo mírně sehnuté, v horní části větévek nachově červené; listy s 2 jařmy lístků, papírovitě tuhé, někdy s červenavým nádechem při okraji; květy velké, alespoň 5 cm v průměru **7. *R. gallica***
- b Vyšší a vysoké keře nebo opíravé liány; větve a kmínky silnější než 5 mm; ostny zpravidla velké, přímé i sehnuté, nebo srpovitě až hákovitě zahnuté, hnědé nebo světle šedé, na inovacích někdy červenavé nebo zelené; listy měkčí, s 2–3 jařmy lístků, květy drobnější, do 5 cm v průměru 13
- 13a Korunní lístky úzké, vzájemně se nepřekrývající, kališní lístky při pohledu shora viditelné; listy načervenalé modrozelené až šedo zelené, u pěstovaných jedinců zvl. v raných stadiích až karmínově červené **12. *R. glauca***
- b Korunní lístky široké, vzájemně se dotýkající nebo překrývající, kališní lístky nejsou v mezerách mezi nimi viditelné, zřetelné až za obvodem koruny; listy světle nebo tmavě zelené, jen zřídka při okraji v raném stadiu s červenavým nádechem 14
- 14a Kališní lístky (včetně vnějších) asi 10. den po odkvětu se vztyčující vzhůru nebo nepravidelně rozestálé, nikoliv však dolů sehnuté, zpravidla vytrvalé a na šípku zasychající; ústí většinou široké, širší než 1 mm, hlavička čnělek chlupatá až vlnatě chlupatá 15
- b Kališní lístky (zejména vnější) po odkvětu nazpět sehnuté (dolů podél šípku) a brzy (někdy ještě před zčervenáním šípků) opadávající; ústí zpravidla úzké, užší než 1 mm, čnělky řídké chlupaté nebo lysé 19
- 15a Ostny nápadně tenké, štíhlé, přímé nebo mírně sehnuté, s terčovitou okrouhlou bází 16
- b Ostny silné, srpovitě až hákovitě zahnuté, s kapkovitě sbíhavou bází 17
- 16a Ostny stejné, dlouhé, štíhlé až tenké, na průřezu okrouhlé, s náhle terčovitě rozšířenou bází, přímé nebo i mírně vzhůru směřující; lístky velké, až 4 cm dl., po obou stranách hustě stříbrně chlupaté, zpravidla alespoň na spodní straně přitiskle žláznaté; silice žlázek vonící po terpentýnu; okraj lístků dvakrát zubatý, zoubky mělké a široké (otevřené); květní stopky stopkatě žláznaté, někdy s přimísenými štětinovitými ostenci a jehlicemi; šípky velké, často více než 2 cm dl., kulovité až elipsoidní, zpravidla hustě stopkatě žláznaté až štětinaté, velmi brzy měknoucí **14. *R. villosa***
- b Ostny nestejně velké, kratší, z boku smáčklé, na průřezu eliptické, mírně dolů skloněné, s terčovitou nebo mírně sbíhavou bází; lístky menší, do 3 cm dl., po obou stranách hustě chlupaté, zpravidla vespod, někdy i svrchu přitiskle žláznaté; silice žlázek vonící slabě po terpentýnu; okraj lístků ostře dvakrát zubatý; květní stopky stopkatě žláznaté; šípky střední velikosti, 1,5–2,0 cm dl., vejcovité až elipsoidní, zpravidla alespoň na bázi roztroušeně žláznaté, dlouho tvrdé **15. *R. sherardii***
- 17a Lístky lysé nebo chlupaté, nežláznaté, někdy žlázky roztroušeně přítomny, např. na střední žilce, na špičkách zoubků, výjimečně i na ploše čepele; silice žlázek nevonící nebo vonící jen nevýrazně **13. *R. dumalis***

- b Lístky alespoň vespod hustě přisedle žláznaté, silice žlázek intenzivně vonící po ovoci (po jablkách) 18
- 18a Lístky listů na květonosných větévkách eliptické až podlouhlé, špičaté nebo zašpičatělé; lístky většinou jen na spodní straně hustě přisedle žláznaté; květní stopky vždy nežláznaté, šípky lysé; korunní lístky bledě růžové, výjimečně tmavší **18. R. inodora**
- b Lístky listů květonosných větévek nápadně okrouhlé nebo široce vejčité, na vrcholu tupě zaokrouhlené, na spodní straně zpravidla hustě a často i shora žláznaté; květní stopky většinou hustě stopkatě žláznaté, stopkaté žlázky někdy přítomny i na bázi nebo na celém šípku; korunní lístky růžové až sytě růžové **19. R. rubiginosa**
- 19a Nižší keře, příležitostně vytvářející řídké polykormony z podzemních výběžků; listy s 2(–3) jařmy, lístky tužší, vždy ploché, lysé nebo na spodní straně řídkce chlupaté, na okraji zpravidla ostře hluboce zubaté; květní stopky často 2–3 × delší než šípek, tvrdě stopkatě žláznaté; stopky žlázek někdy načervenalé; šípky zpravidla kulovité, stopkatě žláznaté **22. R. jundzillii**
- b Vyšší keře nebo opíravé liány; listy s (2–)3 jařmy, lístky měkčí, ploché nebo podél střední žilky sevřené do písmene V, lysé nebo chlupaté, někdy přisedle žláznaté, jednoduše nebo dvakrát zubaté; plodní stopky stejně dlouhé nebo kratší než šípek, lysé nebo krátce a měkce stopkatě žláznaté; šípky vejcovité, elipsoidní až lahvicovité 20
- 20a Lístky žlutozelené nebo tmavozelené, často sivě voskově ojíněné, měkké, ploché nebo často podél střední žilky sevřené do písmene V, lysé, někdy na spodní straně na střední žilce chlupaté nebo chlupaté po obou stranách, na spodní straně bez žlázek nebo velmi řídkce přitiskle žláznaté, výjimečně po obou stranách velmi řídkce žláznaté; květní stopky lysé, vz. jednotlivě a ne u všech květů stopkatě žláznaté, silice žlázek téměř nevonné; šípky lysé, výjimečně s několika jednotlivými žlázkami, mnohotvaré, kulovité až lahvicovité, vnější kališní lístky téměř vždy k šípku přitiskle sehnuté **21. R. canina**
- b Lístky temně sytě zelené až šedozelené, neojíněné, tužší, ploše otevřené, zpravidla chlupaté, zřídka lysé, nejčastěji hustě přisedle žláznaté, zřídka bez žlázek; květní stopky žláznaté nebo lysé, šípky menší, kulovité elipsoidní i vejcovité, lysé nebo stopkatě žláznaté; vnější kališní lístky šikmo dolů sehnuté, k šípku nepřitisklé 21
- 21a Lístky šedozelené až stříbřité zelené, po obou stranách chlupaté, alespoň na spodní straně roztroušeně přisedle žláznaté; silice žlázek vonící po terpentýnu. Květní stopky hustě stopkatě žláznaté, většinou delší než šípek, šípky vejcovité až kulovité vejcovité, většinou stopkatě žláznaté **16. R. tomentosa**
- b Lístky temně zelené, zpravidla alespoň na střední žilce chlupaté, na spodní straně hustě přisedle žláznaté; žlázky vonící po jablkách; květní stopky lysé nebo stopkatě žláznaté, šípky drobné, elipsoidní až vejcovité 22
- 22a Lístky okrouhlé nebo široce vejčité, na vrcholu tupě zaokrouhlené; květní stopky hustě stopkatě žláznaté, kališní lístky s nemnoha přívěsky, po odkvětu šikmo dolů směřující nebo téměř přitisklé k šípku, čnělky slabě chlupaté, zřídka lysé, korunní lístky bledě růžové **20. R. micrantha**
- b Lístky vejčité, nebo eliptické, zašpičatělé až špičaté; květní stopky lysé nebo jen řídkce stopkatě žláznaté, kališní lístky s mnoha přívěsky, často do druhého stupně žláznaté zpeřené, po odkvětu obloukovitě podél šípku sehnuté, čnělky vždy lysé, korunní lístky bílé **17. R. agrestis**

Sect. 1. *Pimpinellifoliae* DC.

Prutnaté keře, tvořící polykormony; ostny přímé nebo hákovité. Listy s 3–7 páry lístků. Kališní lístky celistvé, po odkvětu většinou vztyčené, vytrvalé; čnělky volné. Meioze pravidelná, $2n = 14, 28$.

1. Rosa pimpinellifolia L. — růže bedrníkolistá
Tab. 44/2

Rosa pimpinellifolia LINNAEUS Syst. Natur., ed. 10, 2: 1062, 1759. — Syn.: *Rosa spinosissima* L. Sp. Pl. 491, 1753 p. p. — *R. myriacantha* DC. ex LAM. et DC. Fl. Fr., ed. 3, 4:

439, 1805. — *R. microcarpa* BESS. Cat. Hort. Crem., suppl. 4, 20, 1816. — *R. melanocarpa* LINK Enum. Hort. Berol., 2: 57, 1822. — *R. ripartii* DÉSÉGLISE Mém. Soc. Acad. 10: 87, 1861.

Exsikáty: DÉSÉGLISE Herb. Ros., no 6. — PONS Herb. Ros., no 61, 62. — SCHULZ Herb. Norm., no 787. — TAUSCH Dendr. Exot. Bohem., sine no. — TAUSCH Herb. Fl. Bohem., no 460. — Fl. Exs. Reipubl. Bohem. Slov., no 1966.

Nízké, 50–100 cm vys., prutnaté keře, tvořící nejčastěji polykormony spojené podzemními výběžky, výjimečně (zejména v kultuře nebo na hlubokých půdách) prutnaté keře vyšší než 100 cm. Kořenový systém bez výrazného hlavního kořene. Výhony, inovace, mladé větve a větévk

zpravidla hustě nepravidelně ostnitě; ostny štíhlé, jehlicovité, až 10 mm dl., promísené drobnějšími ostenci a jehlicovitými štětinkami různé velikosti od 1 do 10 mm; větve starší než 5 let často s ostny sedřenými nebo pouze s vytrvávajícími bázemi, výjimečně keře téměř bezostné nebo ostnitě jen na bázi prutů. Listy s (3–)4(–5) jařmy; lístky svrchu tmavěji, vespod světleji zelené, drobné, (3–)15 mm dl., (1–)8 mm šir., okrouhlé, na inovacích úzce eliptické, tupě špičaté až zašpičatělé, na bázi okrouhlé nebo klínovité, nejčastěji na okraji jednoduše, méně často 2× zubaté, na spodní straně zpravidla lysé, výjimečně po celé ploše nebo alespoň na střední žilce chlupaté, někdy na spodní straně přisedle žláznaté. Květy většinou jednotlivé, zřídka v chudokvětých (2–3četných) květenstvích; kališní lístky celistvé, krátké, kratší než korunní lístky, lysé nebo slabě chlupaté, výjimečně přisedle žláznaté; po odkvetu všechny vztyčené, zaschlé vytrvávající na šípčích až do jejich změknutí; korunní lístky bílé až krémově bílé, na vnitřní straně nažloutlé vlivem odrazu početných žlutých prašníků, výjimečně květy růžové; tyčinek mnoho, nitky krémové, prašníky žluté; čnělek mnoho, nejčastěji vlnatě chlupaté, blizny vytvářející přisedlou, ploše klenuitou hlavičku. Plodní stopky dlouhé, 1–3× delší než šípek, lysé nebo krátce štětinkovitě ostnitě až stopkatě žláznaté; šípky nejčastěji kulovité až stlačeně kulovité, věnčené zasychajícími kališními lístky, tmavě fialové až černofialové, u některých jedinců i dužnatější horní část plodních stopek s temně fialovým nádechem; disk úzký, ústí dosti široké; nažky tvrdé, zpravidla nafialovělé vlivem barviv z dužniny šípku. V–VI. Ff.

2n = 28 (ČR: 4. Loun.-lab. střed.)

Variabilita: Polymorfní druh, zvláště v zubatosti lístků, odění lístků a žláznatosti květních stopek; středoevropské populace jsou většinou bělokvěté, západoevropské jsou z části i růžovokvěté. Edafické a prostorové podmínky mohou mít vliv na habitus: ve skalních štěrbinách vytváří jen velmi nízké a řídké keřky. Většina morfologických odchylek v jednotlivých znacích byla hodnocena jako formy, přítomnost či absence stopkatých žlázek na květních stopkách byla diakritickým znakem variet. Nejstálějším a pro druh charakteristickým znakem je černofialová barva šípku.

Ekologie a cenologie: Teplá a suchá místa, meze, výslunné travnaté a křovinaté stráně, štěrbiny skal, velmi často na spraších nebo na vápencích. Roste ve společenstvech řádů *Prunetalia*, *Quercetalia pubescentis* a ve svazu *Geranion sanguinei*.

Rozšíření v ČR: Zcela ojediněle v Českém termofytiku (snad tercierní relict), roztroušeně v Panonském termofytiku; do mezofytika spon-tánně zasahuje jen ojediněle na kontaktu oblastí. V ČR se vyskytuje ve 2 oddělených areálech. V Čechách ve stř. části Českého středohoří, jinde vysazená nebo zplanělá. Na stř. a j. Moravě od Moravského krasu a Třebíčska roztroušeně, místy hojně. V planárním a kolinním stupni (max.: Křížová hora u Pohořan sv. od Litoměřic, 520 m). – Mapy: ŠMARDA XM 1963: map. 198 (Morava); KUBÁT Červená kniha vyšších rostlin Severočes-kého kraje, p. 114, 1986 (Čechy).

T: 4. Lab. střed. (několik lokalit u Žitenic – ještě 1966 – a Litoměřic a na kontaktu s fyt. p. 45a. Loveč. střed.), 7. Středočes. tab. (vrch Dřínov mezi Zlosyní a Úžicemi, †, doklad 1894), 16. Znoj.-brn. pah., 17. Mikul. pah., 18. Jihomor. úv. (Valtice; Hlohovec), 19. B. Karp. step. (Sudoměřice, vrch Rozsocháč), 20. Jihomor. pah., 21a. Han. pah. (Stařechovice, úpatí vrchu Kosíř). – M: 68. Mor. podh. Vysoč. (údolí Dyje u Lukova; Klučov, Klučovská hora; Hlína; Nové Surovice; údolí řeky Jihlavy u Luk; Lomnice u Tišnova – na posledních třech lokalitách nemusí být autochtonní), 70. Mor. kras (údolí Říčky u Líšně), 76. Mor. brána (Štramberk, pravděpodobně zplanělá, †).

Většina rostlin z našich populací je bělokvětá; růžové kvetoucí jedinci byli nalezeni zatím jen ve fyt. o. 16. Znoj.-brn. pah. (Hnanice, 1949) a 20. Jihomor. pah. (Brno, Hády, 1940). Zplanělou růži bedrníkolistou lze očekávat kdekoli, např. v blízkosti parkových objektů i v mezofytiku (je tolerantní k nízkým teplotám); tak např. je doložena ve fyt. o. 32. Křivokl. (Zbiroh), 35. Podbrd. (Strašice; Mešno), 39. Třeboň. pán. (Chlum u Třeboně), 66. Hornosáz. pah. (Havlíčkův Brod), 67. Českomor. vrch. (Radouňka; Mutyněves – hráze rybníků).

Celkové rozšíření: Nejzápadněji rozšířený druh sekce *Pimpinellifoliae*: jv. pobřeží Islandu, V. Británie, sz., stř. a j. Evropa, jz. Asie, z. Sibiř a pravděpodobně dále k východu, často hodnocena na úrovni infraspecifických taxonů. – Mapy: MEUSEL et al. 1965: 225; ZIELIŃSKI 1985: 8 (sect. *Pimpinellifoliae*); HULTĚN NE 1986: 537.

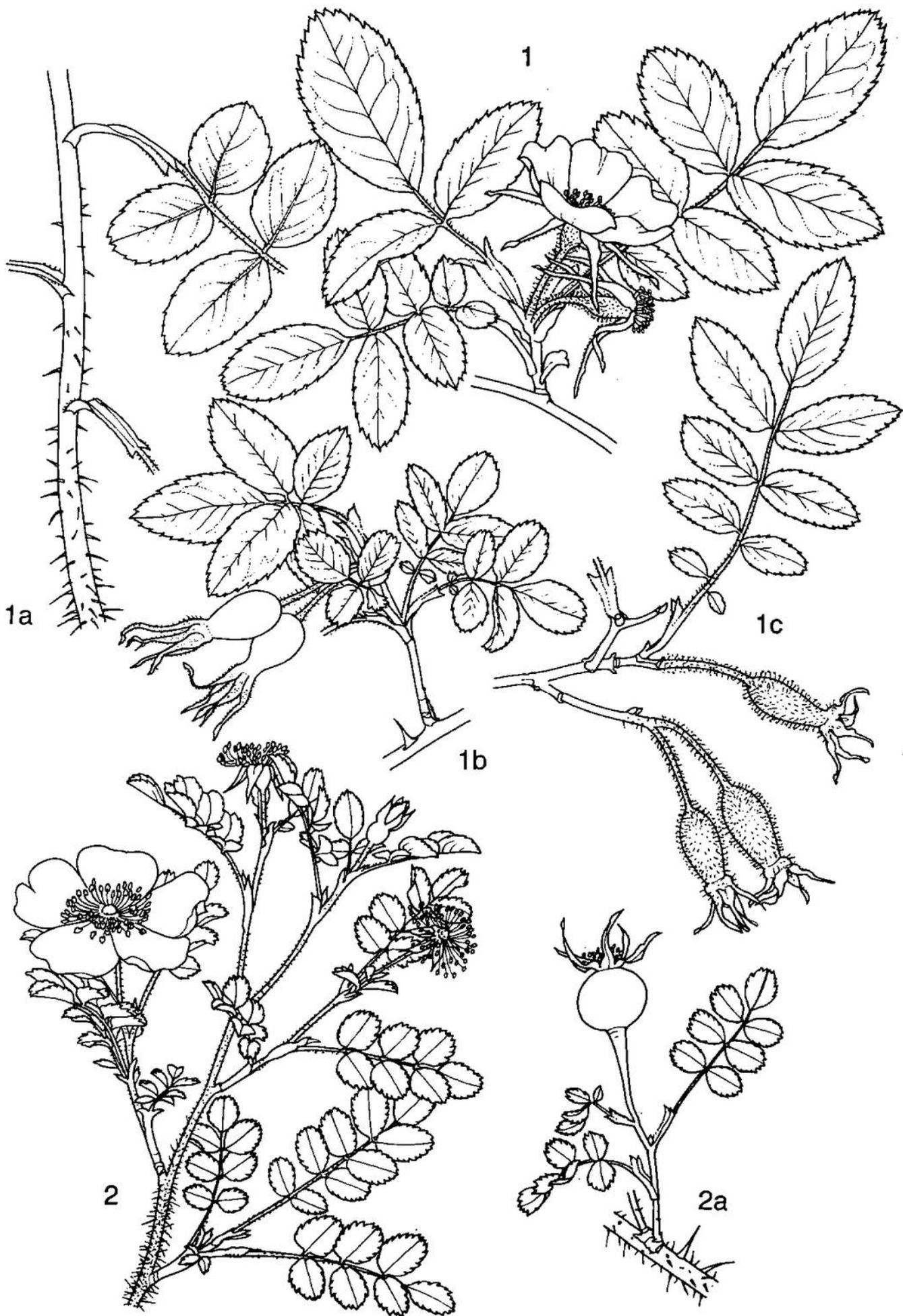
Význam: Ve 20. stol. užila firma Kordes v Německu introdukovaný taxon *R. pimpinellifolia* var. *altaica* (WILLD.) THORY, pocházející ze Sibiře a z Altaje, jako výchozí hybridizační materiál pro vznik celé série sadových růží, z nichž dnes se řada pěstuje i v ČR (např. cv. Frühlingssduft, Frühlingssgold, Frühlingssmorgen a Frühlingsschnee).

2. *Rosa hugonis* HEMSL. – růže Hugova

Rosa hugonis HEMSLEY Bot. Mag. t. 8004, 1905.

Vysoké keře se vzpřímenými, jen málo obloukovitě sehnutými, až 4 m dl., tmavě hnědými větvemi; ostny štíhlé, přímé, různé velikosti (mezi

Tab. 44: 1 *Rosa pendulina*, 1a – část větvičky s ostny, 1b, 1c – plodné větvičky. – 2 *R. pimpinellifolia*, 2a – plodná větvička.

delšími přimíseno i mnoho menších ostenců a štětín), zvláště při bázi větví. Listy s 4–7 jařmy; lístky oválné, eliptické nebo řidčeji okrouhlé, s tupou nebo zašpičatělou špičkou a okrouhlou bází, na svrchní straně lysé, na spodní straně alespoň v mládí řídce chlupaté nebo lysé, nejčastěji jednoduše, výjimečně dvakrát zubaté. Květy jednotlivé, na velmi krátkých květonosných větévkách (brachyblastech), jednoduché (v kultuře i poloplňné), asi do 5 cm v průměru velké; kališní lístky celokrajné; korunní lístky světle krémově žluté, krátké. Plodní stopky štíhlé, lysé, šípky drobné, vejcovité, lesklé, hnědočervené až sytě tmavočervené. IV – V. Ff.

$2n = 14$ (extra fines)

Významná dekorativní růže, vysazovaná zvláště v parcích (Průhonice, Praha), introdukovaná do Evropy koncem 19. stol. (1899 ?), jedna z nejčasněji kvetoucích, působící však i během roku texturou svého olistění.

Poznámka: V Německu (Max Krause) i u nás (B. Kavka) byla *Rosa hugonis* užita k hybridizaci zejména s taxonem *R. sericea* LINDL. var. *omeiensis* (ROLFE) ROWLEY, popř. var. *pteracantha* BEAN. Potomci těchto křížení jsou nyní pravděpodobně častěji pěstování než výchozí taxony. Po druhém z rodičů zdědili častou čtyřčetnost květních orgánů. *R. sericea* var. *pteracantha* (v literatuře též jako cv. *Pteracantha*) má nejnápadnější ostny mezi růžemi vůbec: velmi ploché, červeně prosvítavé, s bází 5 a více cm dl., připomínající svým tvarem složenou matematickou závorku.

Celkové rozšíření: Střední Čína. — Mapy: HÄMET-AHTI et al., Woody flora of Finland., p. 168, 1989.

3. *Rosa foetida* J. HERRMANN — růže žlutá

Rosa foetida J. HERRMANN Diss. Ros. 18, 1762. — Syn.: *Rosa eglanteria* L. Amoen. Acad. 5: 220, 1760 non MILL. — *R. lutea* MILL. Gard. Dict., ed. 8, no 4, 1768.

Vyšší keře, v našich podmínkách zpravidla nanejvýš 1,5(–3,0) m vys., s obloukovitě sehnutými ostnitými větvemi. Starší větve skořicově hnědé s odlišně zbarvenými ostny; ostny slámově žluté nebo bělošedé, nepravidelně rozmístěné, někteří jedinci s ostny stejnotvarými, jiní s různotvarými (mezi většími ostny přimíseny jehlicovité ostence). Listy s 2–4 páry lístků; lístky eliptické, zašpičatělé nebo tupé, s široce klínovitou bází, na spodní straně lysé, nebo jen roztr. žláznaté, okraj lístků 2 × zubatý. Květy jednotlivé, zřídka po několika, nelibě vonící; kališní lístky celokrajné nebo ojedinele vnější zpeřené; korunní lístky žluté nebo dvoubarevné: na svrchní straně cihlově červené, na spodní žluté; čnělky chlupaté. Šípky kulovité až lahvicovitě zúžené, červené; plnokvěté kultivary zpravidla sterilní. (V –)VI(–VII). Ff.

$2n = 28$ (extra fines)

Velmi stará kulturní růže, pěstovaná na Blízkém východě snad již ve starověku, do Evropy rozšířená v době tzv. maurské expanze ve 13. stol., Clusiem zmiňovaná jako zplanělá v Rakousku již před r. 1583. Koncem 19. století využita jako zdroj žlutého zbarvení květů kulturních záhonových růží Pernet-Ducherem (tzv. *Pernetiana*-hybridy). V ČR kromě jednoduše kvetoucího dvoubarevného cv. *Bicolor* (tzv. kapucínská nebo Mánésova růže) se pěstuje i plnokvětý žlutý cv. *Persian Yellow* v zahradách i parcích.

Celkové rozšíření: Malá Asie, Irák, Írán, Afghánistán, sz. Himálaj, stř. Asie. — Mapy: BROWICZ et ZIELINSKI, Chorology of trees and shrubs in south-west Asia and adjacent regions 4: 61, 1984.

Sect. 2. *Cinnamomeae* DC.

Prutnaté keře, ostny přímé, zřídka zahnuté. Listy s 3–4 páry lístků. Květy růžové nebo červené, zřídka bílé; kališní lístky celistvé, po odkvětu vztyčené, vytrvalé; čnělky volné. Meioze pravidelná, $2n = 14, 28, 56$.

4. *Rosa majalis* J. HERRMANN — růže májová

Tab. 45/1

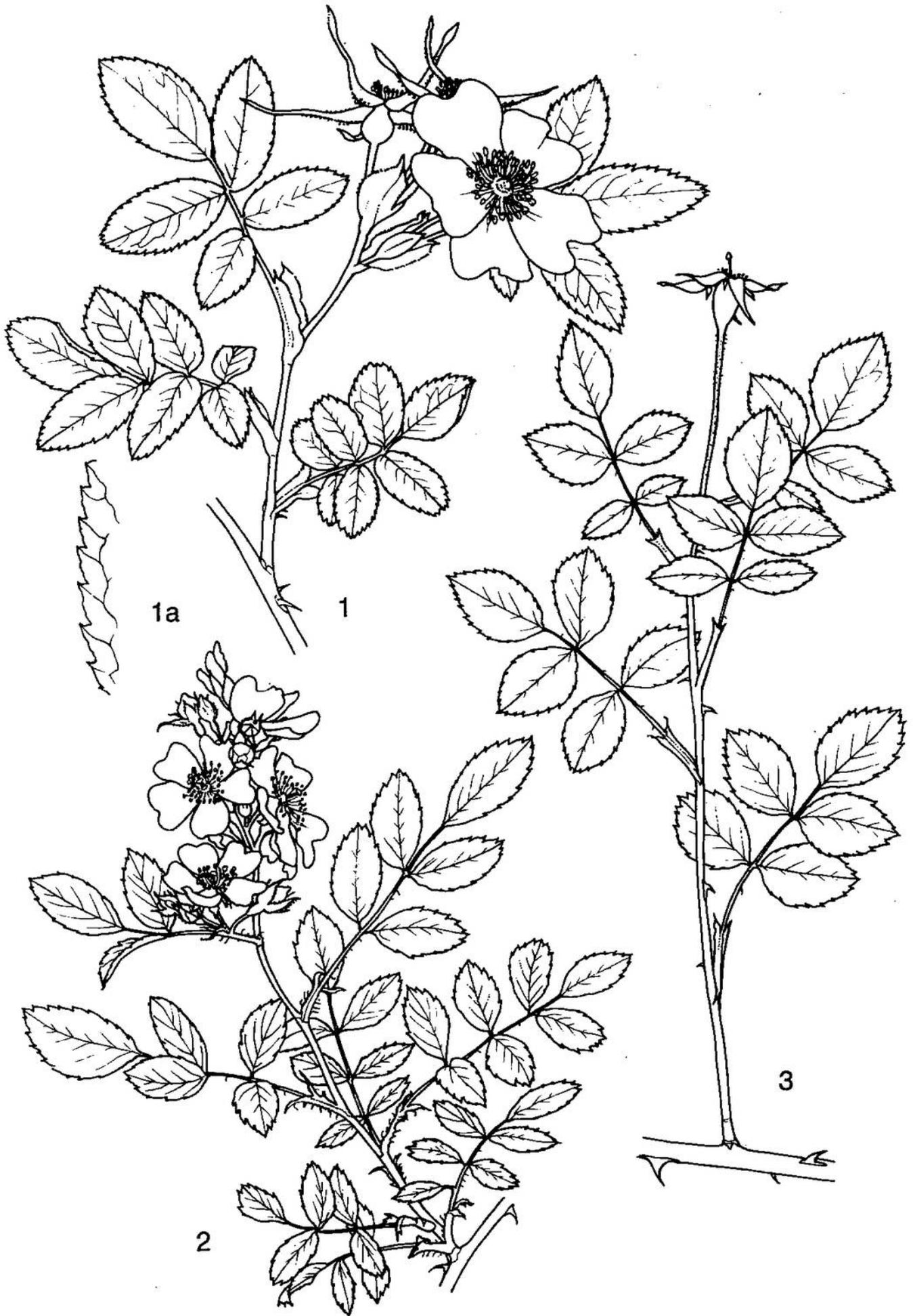
Rosa majalis J. HERRMANN Diss. Ros. 8, 1762. — Syn.: *Rosa cinnamomea* L. Sp. Pl., ed. 2, 703, 1762 non L. Sp. Pl. 491, 1753.

Exslikáty: Extra fines: CRÉPIN Excurs. Rhodol. Alp., no. 169, 170. — PONS Herb. Ros., no 54.

Prutnaté keře 100–150 cm vys., vytvářející husté polykormony. Starší výhony a větve výrazně skořicově hnědé s nápadnými párovými infrastipulárními, přímými, sehnutými až slabě hákovitými ostny. Listy s 2–3 jařmy; lístky eliptické až vejčité, zašpičatělé nebo tupé, na bázi okrouhlé až široce klínovité, na okraji jednoduše zubaté, alespoň na spodní straně chlupaté, svrchu svěže až tmavě zelené, na spodní straně nápadně bledé, sivě až stříbřitě zelené. Květy jednotlivé, výjimečně v chudokvětých květenstvích; kališní lístky celistvé, po odkvětu vzhůru se vztyčující, vytrvávající na zralých šípcích; korunní lístky tmavě růžové až purpurově červené; čnělky tvořící nízkou přitisklou hlavičku, hustě vlnatě chlupatou. Plodní stopky lysé; šípky kulovité až stlačeně kulovité, výjimečně vejcovité, nevelké, nejčastěji asi 1 cm široké, lysé; disk plochý, ústí široké; nažky drobné, tvrdé, krémově žluté. (V –)VI(–VII). Ff.

$2n = 14$ (ČR: 14. Cidl. pán., 42. Votic. pah., 44. Mileš. střed.)

Tab. 45: 1 *Rosa majalis*, 1a — okraj lístku. — 2 *R. multiflora*. — 3 *R. arvensis*, za plodu.

Variabilita: Na našem území ustálené nepočtené populace bez významných odchylek. Koncem 18. a v 19. stol. byl zvl. v j. Čechách hojně pěstován v Předalpi kdysi vzniklý plnokvětý kultivar, tzv. empirická růže, cv. *Foecundissima* (syn. *Rosa foecundissima* MUENCHB.), který se na mnoha místech udržel vegetativně i mimo kulturu dodnes (např. Lenora na Šumavě).

Ekologie a cenologie: Břehy vod a vrbové křoviny v jejich nejbližším okolí ve společenstvech svazu *Salicion triandrae*, v s. Čechách kamenité sutě, v Českém termofytiku též ve společenstvech řádu *Prunetalia*.

Rozšíření v ČR: Roste jen v Čechách ve dvou areálech. Výskyt v s. Čechách má těžiště ve vyšších polohách Českého středohoří. Arela v j. Čechách s centrem v Třeboňské pánvi souvisí s rozšířením (a kulturou) v Alpách a jejich podhůří a vyznačuje podél Lužnice a Vltavy do stř. Čech. Původ náleží ve v. Čechách (zvl. v okolí Nového Bydžova) je nejasný. Jinde pravděpodobně pouze úniky z někdejší kultury. Od planárního (vzácně) do submontánního stupně (max.: Srní na Šumavě, 850 m).

T: 2. Stř. Pohří (Vroutek), 4. Loun.-lab. střed. (vrch Boreč; Úštěk; Střekov, †; Bílá stráň u Pokratic), 6. Džbán (Milý), 7. Středočes. tab. (Peruc, †), 8. Čes. kras (Karlštejn, †), 9. Dol. Povlt. (Praž-Pelc-Tyrolka, †), 10. Praž. ploš. (Praž-Libeň, †), 12. Dol. Pojiz. (Jizerní Vtelno, †; Podlázky, †), 14. Cidl. pán. (Jičín, †; Stračov; širší okolí Nového Bydžova často), 15. Vých. Pol. — M: 31. Plz. pah. (Horšovský Týn; Plzeň; Šňáhlavy; Osek; Břežnice), 36. Horažď. pah. (Nalžovské Hory; Myslív), 37. Šum.-novohr. podh. (Dívčí Kámen), 38. Bud. pán. (České Budějovice; Zliv), 39. Třeboň. pán. (často), 41. Stř. Povlt. (břehy Lužnice pod Tábořem; břehy Vltavy ve Svatojánských proudech, †; břehy Kocáby u Mokřých Vrat; Ledeč nad Sázavou), 42. Votic. pah. (Vlašim; břehy Lužnice u Sezimova Ústí), 44. Mileš. střed. (Milešovka; Kletečná; Hora u Mrskles; vrch Ostrý; Solanská hora), 45. Verneř. střed. (vrch Sedlo, †), 55. Čes. ráj (Rovensko pod Troskami), 57. Podzvič. (Miletín), 60. Orl. opuky (Malá Ledská, †), 71. Drah. vrch. (břehy Malé Hané u Dědic, †). — O: 88. Šum. (Srní). — Zplanělá *R. majalis* cv. *Foecundissima* (plnokvětá): T: 15. Vých. Pol. (Račice nad Trotinou). — M: 37. Šum.-novohrad. podh. (Světlík), 73. Hanuš.-rychleb. vrch. (Skorošice, †). — O: 88. Šum. (Lenora).

Celkové rozšíření: Západní a s. Evropa, z. Sibiř; často pěstována mimo hranice přirozeného rozšíření. — Mapy: MEUSEL et al. 1965: 224; ZIELIŃSKI in Atlas rozmieszczenia drzew i krzewów w Polsce 32: map. 79, 1981; HULTÉN NE 1986: 538.

5. *Rosa pendulina* L. — růže převislá Tab. 44/1

Rosa pendulina LINNAEUS Sp. Pl. 492, 1753. — Syn.: *Rosa cinnamomea* L. Sp. Pl. 491, 1753. — *R. alpina* L. Sp. Pl., ed. 2, 703, 1762. — *R. rupestris* CRANTZ Stirp. Austr. 2: 23, 1763. — *R. glandulosa* BELLARDI App. Fl. Pedem. 230, 1790 non KOCH.

Exsikáty: TAUSCH Herb. Fl. Bohem., no 461–465. — Extra fines: CRÉPIN Herb. Ros., no 438. — MAGNIER Fl. Selecta Exs., no 1434, 2188. — PONS Herb. Ros., no 55.

Prutnaté keře, 100(–200) cm vys., s podzemními výběžky, tvořící polykormony. Báze prutovitých větví a inovací zpravidla hustě ostnitě, vrcholové (koncové) části větví téměř vždy bez žlázek a ostnů; květonosné větévky na hlavních prutovitých větvích zkrácené, 0,5–30,0 cm dl., s 3–7 (vz. více) listy. Listy s 3–4(–5) páry lístků; lístky eliptické, podlouhlé, vejčité až obvejčité, zašpičatělé i tupě špičaté, báze zaokrouhlená nebo široce klínovitá, okraj čepele ostře 2×, výjimečně jednoduše zubatý, zoubky ostré, kupředu směřující, lysé nebo zakončené žlázkou; lístky po obou stranách nebo alespoň naspodu na stř. žilce chlupaté, výjimečně olysalé nebo zcela lysé, bez žlázek nebo přisedle žláznaté. Květy jednotlivé, vzácněji květenství po 2–3, výjimečně více květech; kališní lístky celistvé, lysé nebo hustě žláznaté (zejména první dva a polovina třetího), po odkvětu se vztyčující a směřující šikmo až přímo vzhůru, zasychající a vytrvávají na šípku do jeho změknutí; korunní lístky tmavě růžové až purpurově nachové, slabě vonné; čnělky tvořící nízkou přisedlou hlavičku. Plodní stopky stejně dlouhé jako šípek nebo i delší, nejčastěji hustě stopkatě žláznaté, výjimečně bez žlázek; žlázky vonící po terpentýnu; šípky na dlouhých stopkách nicí, výjimečně vzpřímené, dlouze lahvicovité nebo lahvicovitě zúžené, zřídka hruškovité až kulovité, brzy měknoucí, lysé nebo častěji stopkatě žláznaté, červené až červenooranžové; disk plochý, úzký, ústí široké; nažek mnoho, krémově nažloutlé. V–VI. Ff.

2n = 28 (ČR: 29. Doup. vrchy)

Variabilita: V populacích na území ČR jsou nejčastěji zastoupeny tvary málo ostnitě, v horních částech výhonů a větví až téměř bezostné, avšak hustě žláznaté na plodních stopkách výrazně lahvicovitých šípků; tvary ostnitě a s lysými stopkami a šípky jiných vlastností nejsou příliš časté.

Ekologie a cenologie: Vlhká a stinná místa zvláště podél horských potoků, na pasekách a lesních světlinách, v lesním plášti, na okraji kamenitých sutí i v říčním náplavu horních toků, též v horských vysokostébelných trávnících. Diagnostický druh svazu *Calamagrostion arundinaceae*, roste v horských smrčínách svazu *Piceion excelsae* i v mezofilních listnatých lesích (bučiny, suťové lesy, jedliny i pobřežní olšiny) řádu *Fagetalia sylvaticae*; druhotně i jinde.

Rozšíření v ČR: Těžiště výskytu ve vyšším mezofytiku a oreofytiku, v nižších polohách mezofytika řidčeji. V Českém termofytiku vzácně, zpravidla jen poblíž hranic s mezofytikem, v Pannonském termofytiku chybí. V planárním stupni ojediněle, od submontánního stupně hojně až po

kary v subalpínském stupni (max.: Horní Vltavice, 1 100 m; min.: Roztocký háj u Roztok, 215 m).
— Mapy: SLAVÍK in Květena ČR 4: 38, 1995.

T: 4b. Lab. střed. (Prackovice nad Labem; Koštov; vrch Rovný u Trmic; Suchá), 9. Dol. Povlt. (Roztoky, Roztocký háj, †?), 14. Cídl. pán. (Lháň; Železnice; Těšín; Lužany), 15. Vých. Pol. — M: častá až hojná nebo alespoň v kontaktních územích bohatších fyt. o.; ojediněle jen 22. Halštr. vrch. (Oloví), 27. Tachov. bráz. (Velká Hleďsebe), 30. Jesen.-rak. ploš. (Velká Chmelištná; Křekovice; Hradecko), 44. Mileš. střed. (Milešovka), 46a. Děč. Sněž. (Děčínský Sněžník), 52. Ral.-bez. tab. (Rečkov), 53. Podještědí (Petrašovice), 60. Orl. opuky (Běstvíny; Ještětice; Peklo nad Zdobnicí), 61. Dol. Poorl. (Přepychy), 62. Litomyš. pán. (Dolní Újezd-Bořkov), 77c. Chříby (Kudlovice, Kudlovská dolina). [Chybí nebo chybějí údaje z fyt. o. 47. Šluk. pah., 49. Frýdl. pah., 50. Luž. hory, 51. Polom. hory, 64. Řičan. ploš. (možné úniky ze sbírek v Průhonickém parku), 65. Kutnoh. pah., 72. Zábř.-unič. úv., 74. Slez. pah., 78. B. Karp. les., 83. Ostr. pán.]. — O: zastoupena asi ve všech fyt. o., místy hojně, výjimečně ojediněle: 94. Tepl.-ad. sk. (Teplické Skalní Předměstí); [nedoložena z fyt. o. 90. Jihl. vrchy].

Celkové rozšíření: Střední a jv. Evropa, Pyreneje.
— Mapy: BROWICZ et GOSTYŇSKA-JAKUSZEWSKA in Atlas rozmieszczenia drzew i krzewów w Polsce 7: map. 78, 1968; KRÜSSMANN 1974: 279.

6. *Rosa rugosa* THUNB. — růže svraskalá

Tab. 46/1

Rosa rugosa THUNBERG Fl. Jap. 213, 1784. — Syn.: *Rosa ferox* LAWRENCE Coll. Ros. 42, 1799. — *R. regeliana* LINDEN et ANDRÉ III. Hort. 18: 11, t. 47, 1871.

Nízké prutnaté keře, tvořící husté, neproniknutelné, někdy i poléhavé polykormony. Stonky a větve tuhé, silné, málo ohebné, v mládí krátce a hustě chlupaté; ostny velmi početné, krátce a hustě chlupaté, zpravidla stejně zelené, jako výhony. Listy s 2–4 jařmy; lístky eliptické až podlouhlé, nápadně svraskalé, tuhé, kožovité, s vyniklou žilnatinou, zpravidla alespoň vespod krátce chlupaté a někdy i řídce žláznaté, svrchu tmavě zelené, lesklé, na spodní straně poněkud světlejší. Květy jednotlivé nebo po několika, 8–10 i více cm v průměru; kališní lístky jednoduché, celistvé, dlouhé, chlupaté, po odkvětu vztyčené a k sobě semknuté, vytrvalé a jen zřídka za úplné zralosti šípků opadávající; korunní lístky zpravidla sytě červené až purpurové nebo karmínové, výjimečně bílé, jednoduché, u kultivarů poloplné nebo plnokvěté; čnělek mnoho, chlupaté, hlavička čnělek nápadně velká. Plodní stopky krátké, silné, lysé nebo řídce chlupaté či řídce ostnitě; šípky kulovité až stlačeně kulovité, velké, asi 4 cm šir., se silnou masitou dužninou, lysé, oranžově červené, na keři postupně (jednotlivě) dozrávající; disk plochý, ústí značně široké. VI–X. Ff.

$2n = 14$ (extra fines)

V ČR je pěstována pravděpodobně od přelomu 19. a 20. století, v Evropě od r. 1854. Zprvu byla pěstována v zámeckých parcích, v současné době je masově užívána pro zpevňování svahů (v z. Evropě, Dánsku, Německu a Polsku k zpevňování pobřežních písčin) a jako doprovodná zeleň podél komunikací (dálnice). Snáší příležitostná zasolení při zimní údržbě vozovek, protože spontánně roste v pobřežní písčité mořské zóně v pásu dopadu kapének mořské vody. Šípky obsahují mnoho vitamínu C. Protože mají silnou dužninu, pěstují se na plantážích pro konzervářský průmysl. V okrasném zahradnictví byla získána řada barevných a tvarově odlišných kultivarů a užívána i k hybridizaci s jinými taxony. Hybridní kultivar cv. *Hollandica* byl užíván jako podnožová růže; již primární kříženci růže svraskalé ztrácejí typické odění ostnů. V ČR kromě veřejných prostranství je vysazována i v soukromých zahradách (živé ploty) a zhruba od poloviny 20. stol. zpláňuje (např. 38. Třeboň. pán., 42. Votic. pah., 49. Frýdl. pah.).

Celkové rozšíření: Dálný východ, Sachalin, Kamčatka, Korea, Čína, Kurilské ostrovy, Japonsko — všude v úzkém pobřežním pásu. — Mapy: KRÜSSMANN 1974: 274.

Sect. 3. *Rosa*

Nízké keříky v polykormonech, nanejvýš 1 m vys., ostny přímé, různé velikosti. Listy ± s 5 lístky. Květy bílé až červené; kališní lístky zpeřené, po odkvětu nazpět sehnuté, opadavé; čnělky volné. Meioze pravidelná, $2n = 28, 42$.

7. *Rosa gallica* L. — růže keltská Tab. 47/2

Rosa gallica LINNAEUS Sp. Pl. 492, 1753. — Syn.: *Rosa austriaca* CRANTZ Stirp. Austr. 1: 33, 1763. — *R. pumila* JACQ. Fl. Austr. 2: 59, t. 198, 1773. — *R. rubra* LAMARCK Fl. Franç. 3: 130, 1778. — *R. grandiflora* SALISB. Prodr. Stirp. 358, 1796.

Exsikáty: TAUSCH Herb. Fl. Bohem., no 481, 482. — Extra fines: PONS Herb. Ros., no 15. — PONS et COSTE Herb. Ros., no 69, 70.

Nízké prutnaté keříky nebo řídké polykormony s podzemními výhony stonkového charakteru až 4 m dl. nebo 50(–100) cm vys., bohatě odnožující keře, ale chudě a krátce větvené. Větve tenké, nanejvýš 5 mm silné, zřídka starší 5 let, ostnitě, výjimečně bezostné; ostny přímé, štíhlé, zřídka sehnuté nebo hákovité, promísené jehlicovitými ostenci, štětinami a stopkatými žlázkami; na mladých výhonech nebo ve vrcholových částech větévek nápadně prosvítavě červené. Listy s (1–)2(–3) páry lístků; dvoujařmých absolutně většina; lístky papírovitě tuhé až kožovité, vejčité, okrouhlé až eliptické, zašpičatělé nebo tupě špičaté, s široce klínovitou nebo okrouhlou bází, zřídka

lysé, zpravidla alespoň na střední žilce chlupaté, nežláznaté nebo s roztroušenými přisedlými načervenalými žlázkami; svrchu zelené, někdy s červenavým okrajem, vespod sivé nebo bledě zelené; okraj lístků jednoduše mělce a široce zoubkovaný, výjimečně 2 × zubatý, většinou na zoubcích žláznatý. Květy jednotlivé, vzácně po 2–3, v průměru 5–6(–10) cm vel. (největší z evropských růží), intenzivně vonné; vnější kališní lístky zpeřené, prostřední jen z jedné strany, hustě žláznaté, někdy až zlistnatělé, po odkvětu se všechny sklánějící nazpět (dolů) a opadávající před dozráním šípků; korunní lístky tmavě růžové až červené, zřídka bledší; čnělek mnoho, lysé nebo častěji chlupaté, v nevelké hlavičce. Plodní stopky prodloužené, asi 30 mm dl., alespoň 2–3 × delší než šípek, hustě stopkatě žláznaté s přimísenými, zpravidla nápadně červenými ostnitými štětinami; šípky úzce vejčité až kulovité, drobné (asi 10 mm dl.), suše dužnaté, i za zralosti dosti tvrdé, lysé nebo na bázi stopkatě žláznaté, pozvolna červenající. Disk plochý, častěji kuželovitý, ústí úzké; nažky v malém počtu, bělavé. VI(–VII). Chf až Ff.

2n = 28 (ČR: 8. Čes. kras, 45. Verneř. střed., 47. Šluk. pah.)

Variabilita: Na území ČR výrazně diferencovaný druh, proměnlivý především ve zbarvení květů a listů: tmavozelené olistěné populace mají i tmavě červené květy. Rozdíly ve vzrůstu (výšce) keřků mohou být způsobeny výživou i konkurencí (zastíněním). U keřků vysokých okolo 100 cm nutno sledovat způsob větvení, ostnitost a sílu stonků: vše, co připomíná šípkové růže (silnější větévky, bohatší větvení, hákovité ostny), znamená, že jde o introgresi jiných taxonů. Rozlehlé, ale řídké polykormony, v nichž nadzemní orgány (zdánliví jedinci) jsou od sebe vzdáleny i několik metrů, zkrslují informaci o početnosti populace.

Ekologie a cenologie: Suchá a výslunná místa, meze, náspy a hráze; pastviny, travnatá místa lesostepního charakteru, lesní lemy, skalní výchozy a štěrbin a zářezy cest. Dobře snáší kosení i vypalování. Diagnostický druh svazu *Bromion erecti*, ve společenstvech řádu *Quercetalia pubescentis* a *Prunetalia*.

Rozšíření v ČR: Dosti hojně v nižších polohách v teplých oblastech, roztroušeně zasahuje do mezofytika. Pravděpodobně chybí v řadě území na západě a severu Čech. V posledních 40 letech výrazně ustoupila především díky rozvinuté zemědělské velkovýrobě (zcelení honů, rušení mezí), patří mezi ohrožené druhy. Těžiště rozšíření je v planárním a kolinním stupni, ojediněle vystupuje až do submontánního stupně (Trokavec,

630 m). — Mapy: ŠMARD A XM 1963: map. 196 (Morava); KLÁŠTERSKÝ et BROWICZ Preslia 36: 192, 1964.

T: ve všech fyt. o., nejvíce 4. Loun.-lab. střed., 8. Čes. kras., 13. Rožď. pah., 14. Cidl. pán., 15. Vých. Pol., 16. Znoj.-brn. pah., 19. B. Karp. step, 20. Jihomor. pah., 21. Haná. — M: roztr. ve většině fyt. o.; [údaje chybějí z fyt. o. 22. Halštr. vrch., 24. Hor. Poohří, 26. Čes. les, 27. Tachov. bráz., 33. Branž. hv., 34. Plán. hřeb., 36. Horaž. pah., 46. Lab. písk., 47. Šluk. pah., 48. Luž. kotl., 49. Frýdl. pah., 54. Ješ. hřeb., 65. Kutnoh. pah., 75. Jes. podh., 82. Javorn.].

Celkové rozšíření: Střední a j. část Evropy (místy rozšíření identické s někdejší keltským osídlením); Malá Asie, Kavkaz. — Mapy: BROWICZ et GOSTYŇSKA in Atlas rozmieszczenia drzew i krzewów w Polsce 2: map. 82, 1963; MEUSEL et al. 1965: 225.

Poznámka: *Rosa gallica* patří mezi nejstarší pěstované růže; v evropských zahradách převládala před introdukcí asijských velkokvětých a mnohokvětých růží. O velké proměnlivosti tvarů (včetně plnokvětých) svědčí někdejší sbírka francouzské císařovny Josefíny, která na přelomu 18. a 19. stol. čítala několik set klonů. U nás dosáhly největší obliby tzv. mechové růže (*R. gallica* cv. *Muscosa*), význačně především zmnožením až zlistnatěním přívěsků kališních lístků a zmnožením a zbytněním žlázek.

8. *Rosa* × *centifolia* L. — růže stolistá

Rosa × *centifolia* Linnaeus Sp. Pl. 491, 1753. — Syn.: *Rosa gallica* B *centifolia* REGEL Acta Horti Petropol. 5: 254, 1878.

Prutnaté keře, zpravidla nižší než 100 cm, řídkěji (některé starší kultivary) i statnější. Větve hrubší; ostny tenké, šídlovitě štíhlé, často červenavé nebo červeně prosvítavé. Listy s 2 jařmy, lístky většinou na okraji jednoduše zubaté. Květy plné (plnokvěté), 5 i více cm v průměru; korunních lístků zpravidla více než 60, nejčastěji růžové, červené nebo pestré, řídkěji bělavé; gyneceum zpravidla sterilní. V šípku jen ojediněle vyvinuté nažky. VI–VII. Ff.

2n = 28 (extra fines)

Rosa × *centifolia* je pravděpodobně starý kříženec, pocházející snad z oblasti Kavkazu; v Evropě se objevila koncem 16. stol. Kromě možného hybridního původu (druhý z rodičů není znám) nelze vyloučit vznik růže stolisté a jejích kultivarů výběrem ze spontánně poloplňných jedinců růže keltské. V ČR byla pěstována především ve venkovských zahradách, na hřbitovech a dožívá na rumištích někdejších obcí (29. Doup. vrchy, 39. Třeboň. pán.); dnes z kultury již téměř vymizela, částečná sbírka byla v 60. až 80. letech 20. stol. v Průhonících, torza jsou i u soukromých sběratelů v ČR a zejména v z. a j. Evropě.

Tab. 46: 1 *Rosa rugosa*, 1a — část větvičky s ostny. — 2 *R.* × *alba*. — 3 *R. glauca*, za plodu.

9. *Rosa* × *alba* L. — růže bílá Tab. 46/2

Rosa × *alba* LINNAEUS Sp. Pl. 492, 1753. — Syn.: *Rosa usitatissima* GATERAU Descr. Pl. Montaub. 94, 1789. — *R. procera* SALISB. Prodr. Stirp. Chap. Allert. 359, 1796. — *R. gallica* × *dumetorum* A. II. *alba* R. KELLER in A. et GR. Syn. Mitteleur. Fl. 6/1: 284, 1902.

Statné keře, nanejvýš 200 cm vys. Větve ostnité, obloukovitě sehnuté; ostny zakřivené až hákovitě ohnuté. Listy s 2–3 páry lístků, na okraji většinou jednoduše zubaté. Květy jednotlivé nebo v chudokvětých, výjimečně v mnohokvětých květenstvích, vždy plné, svítivě bílé, 3–5 cm vel.; vnější kališní lístky zpeřené, brzy opadavé. Plodní stopky dlouhé, stopkatě žláznaté, často s přimísenými červenavými ostenci; šípky drobné, asi 1 cm vel., zpravidla sterilní. VI–VII. Ff.

$2n = 42$ (extra fines)

Velmi starý hybridogenní taxon, provázející lidskou kulturu snad od starověku. Původ se hledá v Malé Asii nebo v předhůří Kavkazu. Za rodiče bývají považovány *Rosa* × *damascena* MILL. (sama hybridního původu), případně *R. gallica* L. a růže z okruhu druhu *R. canina* L. Posledně jmenovaná kombinace není vyloučena, protože mnohé kultivary taxonu *R.* × *alba* jsou — nebýt bílých plnokvětých květů — obtížně rozlišitelné od taxonu *R.* × *jundzillii* (viz tam), u něhož se předpokládá taktéž hybridní původ s obdobnou rodičovskou kombinací.

V ČR dosud velmi často pěstována, zvláště na venkově a na hřbitovech (např. 7. Středočes. tab., 38. Bud. pán.). Jako kulturní relikv se vyskytují staré keře někdy na místech bývalých venkovských sídel v pohraničí.

Sect. 4. *Synstylae* DC.

Poléhavé nebo opíravé liány, vzácněji gejízovitě keře; ostny hákovité. Listy většinou s 3 páry lístků. Květy bílé, zřídka růžové; kališní lístky chudě zpeřené, po odkvětu nazpět sehnuté, opadavé; čnělky srostlé v nápadný, šípek převyšující sloupek. Meioze pravidelná; $2n = 14$.

10. *Rosa arvensis* HUDSON — růže plazivá

Tab. 45/3

Rosa arvensis HUDSON Fl. Angl. 192, 1762. — Syn.: *Rosa sylvestris* J. HERRMANN Diss. Ros., no 10, 1762. — *R. repens* SCOPOLI Fl. Cam., ed. 2, 1: 355, 1772. — *R. serpens* WIBEL Prim. Fl. Werth. 265, 1799. — *R. rothii* SEIDL in SEITS Rosen nach Früchten 148, 1825. — *R. baldensis* KERNER in DÉSÉGLISE Catal. Rais., no 20, 1876.

Exsikáty: PETRAK Fl. Bohem. Morav. Exs., no 1603. — Extra fines: BALDACCI Fl. Exs. Cernagorae, no 182.

— BECK Pl. Bosn. Herceg. Exs., no 81. — BRAUN-BLANQUET Fl. Rhaet. Exs., no 963. — Fl. Exs. Austro-Hung., no 852.

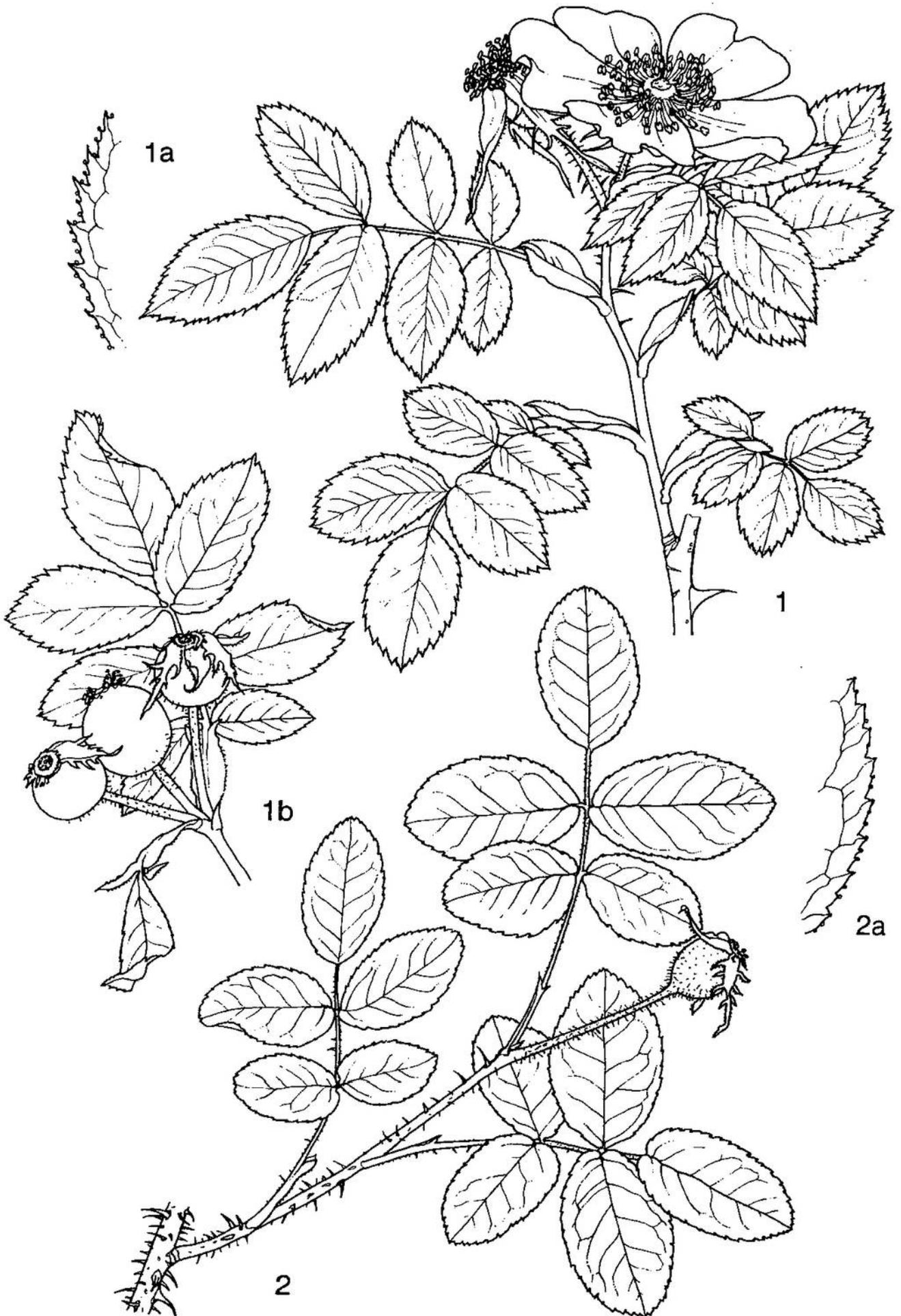
Poléhavé liány s dlouhými větvemi (roční přírůstky 100–400 cm), zpravidla plazící se při zemi a při poranění snadno kořenující, často vytvářející rozlehlé plošné polykormony s krátkými vzpřímenými postranními větvemi. Květonosné větve s dlouhými internodií; internodia mezi listy zpravidla delší než list; větve řídce ostnité, vz. zcela bezostné; ostny nejčastěji jen skloněné, řidčeji hákovité. Listy s (1–)2–3(–4) páry lístků; lístky mnohotvaré, nejčastěji vejčité nebo eliptické, řidčeji kopinaté nebo okrouhlé, asi 15–20 mm dl. a 8–14 mm šir., na okraji zpravidla oddáleně jednoduše zubaté, na bázi klínovité, lysé nebo na spodní straně na stř. žilce chlupaté, svrchu matně zelené nebo řídce přisedle žláznaté. Květy ve dvou i vícekvětých květenstvích, vz. jednotlivé, velké (rozevřené květy asi 5 cm v průměru); kališní lístky kratší než korunní, dva vnější s 1–2 úzkými přívěsky po obou stranách, prostřední s přívěskem jen po jedné straně, dva vnitřní bez přívěsků, vz. na jediném keři květy se všemi kališními lístky celistvými; po odkvětu kališní lístky nazpět skloněné, případně zůstávající nepravidelně rozložené, brzy zasychající a opadávající (dozrávající šípky bez kališních lístků); korunní lístky bílé; tyčinek mnoho, prašníky žluté; čnělek mnoho, téměř lysých, pevně spojených do sloupku. Plodní stopky 15–50 mm dl., delší než šípek. lysé nebo řídce stopkatě žláznaté; žlásky vonící slabě po terpentýnu; šípky kulovité až elipsoidní, nevelké (12–15 mm dl., 9–12 mm šir.), tvrdé, téměř neměkknoucí, lysé, za zralosti oranžově červené; disk široký, plochý nebo mírně klenutý, ústí poměrně úzké; sloupek vyčnívající 3–4 mm nad temeno šípku a na zralém šípku vytrvávající; nažky v malém počtu (často jen 1 zralá nažka v šípku, výjimečně více než 9), drobné, velmi tvrdé, bělavé. VI–VII. Ff.

$2n = 14$ (extra fines)

Variabilita: Naše populace růže plazivé leží na okraji areálu, při jeho sv. hranici; i v minulosti se vyskytovaly velmi vzácně. Vykazují mezi našimi růžemi nejstálější znaky; to ovšem neplatí pro západoevropské populace, kde je *Rosa arvensis* stejně mnohotvárná jako ostatní růže. V našich podmínkách o habitu a počtu květů v květenství rozhodují pravděpodobně jen vnější podmínky, zejména světelné.

Ekologie a cenologie: Listnaté lesy, křoviny, mimo území ČR i nelesní porosty, popř. až výslunné skalní výchozy. Indiferentní k podkladu, mimo ČR stoupá i do 1 400 m. Roste ve společen-

Tab. 47: 1 *Rosa jundzillii*, 1a — okraj lístku, 1b — plodná větvíčka. — 2 *R. gallica*, za plodu, 2a — okraj lístku.

stvech teplomilných doubrav řádu *Quercetalia pubescentis*, mimo území ČR (Německo) diagnostický druh svazu *Carpinion*.

Rozšíření v ČR: V minulosti velmi vzácně v nížinách a pahorkatinách j. Moravy, v posledních 70 letech nebyla ani jedna z (pravděpodobně) původních lokalit potvrzena. V Čechách byla na několika místech prokazatelně pěstována (Planá u Mariánských Lázní, 1786; zámek Březina u Plzně, 19. stol.; Praha-Troja, 1935) a tato stanoviště mohla být zdrojem diaspor a potenciálního zplanění v okolí; jediným nalezištěm nejasného původu je Praha-Šárka (9. Dol. Povlt.), zmiňované poprvé r. 1815; zde růže plazivá posléze asi vyhynula a znovu se objevila v r. 1974, může však jít o zplanění z nedaleké Troje. V současnosti je pěstována v Průhonicích a v Černolicích u Mníšku pod Brdy. Vyhynulý druh ČR s nejbližšími současnými lokalitami na Slovensku (Malé Karpaty, Zobor). Δ – Mapy: KLÁŠTERSKÝ Preslia 48: 321, 1976.

Pravděpodobně původní výskyt: T: 16. Znojbrn. pah. (Česká, před r. 1885, †), 17b. Pavl. kop. (1912, †), 18. Jihomor. úv. (Uherské Hradiště, před r. 1885, †). – Literární údaje z fyt. o. 32. Křivokl. (1786), 47. Šluk. pah. a 56. Trut. Podkr. (1815) je možno považovat za mylné.

Celkové rozšíření: Roste v z. a jz., řidčeji ve stř. a j. Evropě, ve vlastním Středozeří nahrazena vždyzeleným druhem *Rosa sempervirens* L. – Mapy: MEUSEL et al. 1965: 535; SOKOLOV sec. KRÜSSMANN 1974: 293; HULTÉN NE 1986: 536.

Poznámka 1: V západní Evropě, v místech, kde rostou v blízkosti sebe *R. arvensis* a *R. gallica*, dochází ke vzájemnému spontánnímu křížení; kříženec *Rosa* × *polliniana* SPRENGEL je velmi častý, ale z území ČR nebyl nikdy doložen a pokusy o jeho umělé vytvoření se u nás neseťkaly s úspěchem.

Poznámka 2: V rámci mnohotvárnosti rodu *Rosa* a zvláště pak sect. *Caninae* bývají i v ČR nalézány růže, jejichž hlavička čnělek vysoko vyčnívá nad ústí (nad temeno šípku), a připomínají tak sloupek, typický pro druh *R. arvensis* a ostatní taxony sect. *Synstylae*. Některé byly popsány na úrovni druhu, např. *Rosa stylosa* DESV., *R. systyla* BAST., ale nemají valnou taxonomickou hodnotu. Mohou však vést k omylům a záměnám, pokud jsou kladeny do blízkosti druhu *R. arvensis*. Je nepravděpodobné, že tyto typy jsou výsledkem hybridizace mezi druhem *R. arvensis* a zástupci sect. *Caninae*. Existují však názory, že *R. arvensis* může být jedním z hypotetických předků sect. *Caninae*, zvl. druhu *R. canina* a jí nejbližší příbuzných druhů. – K častým záměnám s druhem *R. arvensis* dochází při determinaci sterilních jedinců druhu *R. canina* ze zastíněných stanovišť, kteří mají pro nedostatek světla prodloužená internodia. Stonky druhu *R. arvensis* jsou zpravidla měkké, téměř bylinné, zatímco konzistence stonků sterilních jedinců druhu *R. canina* je vždy pevnější. Jiné omyly mohou vzniknout tehdy, když je dokladována *R. canina* s nevyzrálými, zelenými šípkami; při jejich seschnutí mnohdy vystoupí svazek čnělek vysoko nad šípek a rostlina je pak mylně přiřazována k sect. *Synstylae*.

Význam: Klimatické podmínky ČR neohrožují druh *R. arvensis* pěstovaný v kultuře, který tu

dobře kvete a plodí. Dosud nemá velký význam, ale je perspektivní pokryvnou dřevinou, zajišťující případnou neprostupnost prostoru. V podobné úloze se významně osvědčil kultivar cv. Paul (syn.: cv. Paulii; *Rosa* × *paulii* REHD.), který pochází z hybridizace druhů *R. arvensis* a *R. rugosa* a nese znaky obou druhů; je pěstován (Průhonice) a vysazován ve veřejné zeleni i v ČR.

11. *Rosa multiflora* THUNB. — růže mnohokvětá Tab. 45/2

Rosa multiflora THUNBERG Fl. Jap. 214, 1784. – Syn.: *Rosa thunbergii* TRATT. Rosac. Monogr. 1: 86, 1823. – *R. polyantha* SIEBOLD et ZUCC. Fl. Jap. Fam. Nat. 1: 20, 1844 non RÖSSIG 1799. – *R. wichuriae* K. KOCH Wochenschr. Ver. Beförd. Gartenb. 12: 201, 1869. – *R. thyrsiflora* LEROY ex DÉSÉGLISE Bull. Soc. Bot. Belg. 15: 204, 1876.

Opíravé liány nebo mohutné, gejzírovitě větvené keře s obloukovitě sehnutými, ostnitými větvemi; ostny hákovité až zakřivené, krátké, pevné, nepravidelně vyrůstající. Listy s 3(–4) jařmy; palisty na okrajích nápadně hřebínkovitě zpeřené (hřebínkovitě žláznaté), lístky eliptické až vejčité, špičaté, na okraji zubaté. Květy velmi drobné, často jen 10 mm v průměru, většinou bílé, v neobyčejně bohatých květenstvích, složených i z několika desítek květů; vnější kališní cípy chudě zpeřené (často jen s jediným párem přívěsků), po odkvětu sehnuté a velmi brzy opadavé; čnělek málo, srostlé v nápadný, nad ústím vysoko vystupující sloupek. Plodní stopky vždy delší než šípek, lysé nebo stopkatě žláznaté; šípky kulovité, zřídka elipsoidní nebo lahvicovitě zúžené, drobné, velikosti hrachu nebo i menší. lysé; nažek jen několik. VI–VII. Ff.

$2n = 14$ (extra fines)

Jedna z nejvýznamnějších introdukovaných růží vůbec, původce vlastností užitých ke šlechtění kulturních růží. Jejimi potomky je velká část tzv. pnoucích růží a pravděpodobně všechny záhonové růže ze skupiny tzv. polyantek, tedy růží „mnohokvětých“. Ve sterilním stadiu je důležitým a v rámci celého rodu ojedinělým znakem hřebínkovitá zpeřenost palistů. Tento znak se většinou přenesl do kultivarů hybridního původu, kde jeden z rodičů je *Rosa multiflora*. V Evropě se pěstuje zhruba od poloviny 19. stol. (1862 ?), u nás přibližně od přelomu 19. a 20. stol. V současné době se využívá zvláště ke skupinovým výsadbám veřejné zeleně, zaschlé šípky se aranžují do suchých zimních kytic a vazeb (Makartovy kytice). Ve Skandinávii se *R. multiflora* užívá jako podnož kulturních růží pro značnou odolnost k nízkým teplotám.

Celkové rozšíření: Korea, Japonsko. — Mapy: HÄMET-AHTI, PALMÉN ALANKO et TIGERSTEDT Woody Fl. Finland, p. 180, 1989.

Sect. 5. *Caninae* DC.

Opíravé liány nebo gejzírovitě rostoucí keře; větve ostnitě; ostny přímé nebo hákovitě zakřivené. Listy s ± 3 páry lístků. Vnější kališní lístky zpeřené; korunní lístky růžové, nebo bílé; čnělky volné, nesrostlé. Meioze nepravidelná, $2n = 28, 35, 42, 49$.

12. *Rosa glauca* POURR. — růže sivá Tab. 46/3

Rosa glauca POURRET Mém. Acad. Toulouse 3: 326, 1788 non VILL. ex LOISEL. — Syn.: *Rosa rubrifolia* VILL. Hist. Pl. Dauph. 3: 549, 1789. — *R. rubicunda* HALLER fil. in RÖMER Arch. Bot. Leipzig 2: 6, 1799. — *R. ilseana* CRÉPIN Bull. Soc. Bot. Belg. 8: 334, 1869. — *R. ferruginea* auct. non VILL. 1779.

Exsikáty: Extra fines: Fl. Exs. Austro-Hung., no 461. — HAYEK Fl. Stir. Exs., no 441. — KELLER Herb. Norm. Ros. Eur., no 50.

Nevzrůstne, řídké keře, 150–250 cm vys., řídce větvené. Starší silné větve skořicově až špinavě hnědé, řídce, vz. hustěji nepravidelně ostnitě; ostny štíhlé, vz. silné, přímé, někdy až hákovitě zahnuté, v mládí hnědozelené až hnědé, starší vybělené, kontrastující s červenohnědou barvou větví. Listy s (2–)3(–4) jařmy; lístky eliptické nebo vejčité, zašpičatělé, zřídka tupě špičaté, na bázi klínovité nebo zaokrouhlené, nejčastěji lysé, vz. řídce chlupaté, nápadně sivě až namodrale zelené, při rašení a u pěstovaných kultivarů alespoň na okraji purpurově červené. Květy jednotlivé nebo v chudých květenstvích, drobné; vnější kališní lístky velmi úzké, většinou jen spoře zpeřené, jen s několika niťovitými přívěsky nebo zcela bez přívěsků, koncové přívěsky téměř nezřetelné; všechny kališní lístky po odkvětu šikmo vzhůru směřující, výjimečně nepravidelně rozestálé, při dozrávání šípky zasychající, niťovitě se kroutící a velmi pozdě opadávající; korunní lístky úzké (v mezerách mezi nimi kališní lístky zřetelně viditelné), purpurově nebo karmínově červené; čnělek mnoho, vlnatě chlupaté, tvořící přisedlou hlavičku. Plodní stopky lysé nebo některé řídce stopkatě žláznaté, i na jediném keři delší i kratší než šípky; šípky kulovité, výjimečně protáhle elipsoidní, drobné, do 10 mm dl., lysé nebo řídce stopkatě žláznaté; disk plochý, ústí široké; nažek málo, žluté. (V–)VI(–VII). Ff.

$2n = 28$ (extra fines)

Na území ČR není pravděpodobně autochtonní: nejbližší přirozené lokality jsou na Slovensku (Nízké Tatry), v j. Polsku (nálezy zpochybněny) a v Alpách. V ČR však velmi často v parcích

vysazovaná (Průhonice, Lednice), zvl. cv. *Rubrifolia* (listy výrazně sivě s karmínovým nádechem). Původní populace z Alp a ze Slovenska mají listy po celou vegetační dobu modrosivě zelené, jen při rašení načervenalé. Díky charakteristickému přímému vzrůstu bývala tato růže užívána v zahradnictví často jako vysokokmenná podnož pro stromkové kulturní růže. V kultuře od r. 1814.

Celkové rozšíření: V horách z., j. a stf. Evropy, vystupuje až do 2 100 m. — Mapy: ZIELIŃSKI 1985: 57.

13. *Rosa dumalis* BECHST. — růže podhorská Tab. 48/2

Rosa dumalis BECHSTEIN Forstbot. 227, 1810 emend. BOULENGER Bull. Soc. Bot. Belg. 59: 113–115, 1927. — Syn.: *Rosa glauca* VILL. ex LOISEL. in DESV. J. Bot. 2: 236, 1809 non POURRET 1788. — *R. caesia* SM. in SOWERBY Engl. Bot. 33: t. 2367, 1812. — *R. coriifolia* FRIES Nov. Fl. Suec. 33, 1814. — *R. afzeliana* FRIES in LILJEBLAD Utkast Svensk Fl., ed. 3, 1816. — *R. vosagiaca* DESPORTES Ros. Gall. 88, 1828. — *R. subcanina* (CHRIST) DALLA TORRE et SARNTH. Fl. Tirol 6/2: 515, 1909. — *R. subcollina* (CHRIST) DALLA TORRE et SARNTH. Fl. Tirol 6/2: 516, 1909.

Exsikáty: Extra fines: CRÉPIN Herb. Ros. Excurs. Rhod. Alp., no 531, 532, 588, 589, 606–608. — HOFMANN Fl. Exs. Sax., no 183.

Vícekmenné keře, 100–300 cm vys., nebo opíravé liány; nízké polykormony z podzemních výběžků jen po narušení kosením, pastvou nebo vypalováním. Větve zpravidla vzpřímené nebo obloukovitě sehnuté, ostnitě; ostny různé velikosti, sehnuté nebo hákovité, zpravidla světlejší než barva větví, velké ostny někdy doplněny drobnými, jehlicovitými ostenci nebo stopkatými žlázkami. Listy s 2–3(–4) páry lístků; lístky krátce řapíčkaté nebo přisedlé, široce eliptické až vejčité, zašpičatělé, na bázi klínovité nebo zaokrouhlené, na okraji většinou $2 \times$, zřídka jednoduše zubaté; zuby mělké, otevřené, řidčeji hlubší, uzavřené, kupředu směřující, případně zakončené žlázkou; lístky lysé, někdy na spodní straně na stf. žilce nebo po obou stranách hustě chlupaté, bez žlázek nebo ojedinele přisedle žláznaté; žlázky nepočtené, drobné, silice téměř bez vůně; lístky nejčastěji sivě namodrale zelené, řidčeji tmavě až živě zelené, lesklé nebo matné, u lysých většinou voskově ojínné. Květy po 3–5 v květenstvích, zřídka bohatších nebo jednotlivé; vnější dva kališní lístky zpeřené, s 1 i více páry přívěsků, třetí lístek s přívěsky jen po jedné straně; koncový přívěsek dlouhý, zřetelný, ostatní zpravidla krátké, jednoduché, celistvé; kališní lístky zpravidla chlupaté, většinou alespoň na okraji a přívěscích žláznaté, po odkvětu se zvedající, posléze vztyčené, šikmo vzhůru směřující nebo nepravidelně rozprostřené,

téměř do zralosti na šípku vytrvávající; korunní lístky bělavé, avšak alespoň v poupěti bledě růžové, v lokálních populacích živě až tmavě růžové, široké, většinou se překrývající; čnělek mnoho, chlupaté až vlnatě chlupaté, vytvářející přisedlou vlnatou hlavičku s kontrastně tmavými tečkami zaschlých blizen. Plodní stopky koncových plodů zřetelně kratší než šípek, ostatní stopky delší; lysé, zřídka chlupaté, bez žlázek, výjimečně ojediněle (jen některé!) stopkatě žláznaté, žlázky nevonné; koncové šípky téměř vždy hruškovité, s protaženou bází, ostatní kulovité až stlačeně kulovité nebo vejcovité, velké, asi 15 mm v průměru, za zralosti měkké, lysé, výjimečně na bázi s ojedinělými stopkatými žlázkami, oranžově až tmavě červené; disk plochý, výjimečně kuželovitý, ústí nápadně široké; nažek mnoho, asi 30 v šípku, běložluté. (V–)VI(–VII). Ff.

2n = 35 (ČR: 42. Votic. pah., 45. Verneř. střed., 51. Polom. hory)

Variabilita: *Rosa dumalis* patří mezi nejmnohotvárnější evropské růže; jejich společným znakem je široké ústí, zpravidla plochý disk, vlnatě chlupatá přitisklá hlavička čnělek a kališní lístky po odkvětu vzpřímené nebo nepravidelně rozložené, ale nikoli dolů sehnuté. Všechny ostatní znaky, jako je zbarvení květů, přítomnost nebo absence žlázek, zubatost okraje lístků, vzhled keře i charakter odění, se až dosud vesměs přeceňovaly, což vedlo k popsání několika desítek taxonů druhové úrovně, jimž chyběla především jakákoliv zákonitost v geografickém rozšíření. Z tohoto hlediska jde ve skutečnosti o formy ustálené někdy jen na úrovni lokálních, vzájemně od sebe jen nepatrně odlišných populací. Mnohé z minuciálních znaků se manifestují jen v živém stavu, po preparaci (herbářování) zanikají; jiné, jako je třeba žláznatost květních stopek, se projevují jen na některých stopkách atd. Kompromisem bylo v nedávné minulosti řešení navržené I. Klášterským, který všechny lysé typy se vztyčenými kališními lístky po odkvětu řadil k druhu *R. vosagiaca* DESPORTES, lysé s kalichy nepravidelně rozestálými k druhu *R. subcanina* (CHRIST) DALLA TORRE et SARNTH., všechny typy chlupaté na listech a s kališními lístky vztyčenými k druhu *R. coriifolia* FRIES a chlupaté s kališními cípy nepravidelně rozloženými k druhu *R. subcolina* (CHRIST) DALLA TORRE et SARNTH. Podobně by se mohlo pokračovat, vezme-li se v úvahu další znak, např. žláznatost lístků ap. Taxonomicky jsou taková dělení nevýznamná (sotva jde o druhy) a z hlediska floristiky a fytoecologie jsou bezcenná a vedou jedině k determinačním omylům. Jisté je, že nejfrekventovanějším tvarem našich šípkových růží vůbec je takový, který odpovídá popisu druhu *R. subcanina*; tedy na lístcích lysý, s kališními lístky nepravidelně rozloženými tak, že vnější dva mohou být i mírně sehnuté, prostřední vodorovně odstálý a vnitřní dva vztyčené. Je-li v takovém případě dobře vyvinut znak „přisedlá vlnatá hlavička čnělek“, pak jde bezesporu o růži z okruhu *R. dumalis*, je-li hlavička jiných vlastností (olysalá, rozvolněná) a disk nadto nápadně kuželovitě vyklenutý, pak již může jít o růži z okruhu *R. canina*. Přesná, ostrá hranice však neexistuje.

Ekologie a cenologie: Původně snad světlé lesy, lesní pláště a světliny, nyní druh s širokou ekologickou amplitudou, druhotně obsazuje otevřené terény, meze, pastviny, úvozy cest, zvláště tam, kde došlo k ústupu intenzivní agrikultury. Optimum výskytu v křovinných společenstvech řádu *Prunetalia*, proniká i do lesních porostů a jiných typů fytoocenóz.

Rozšíření v ČR: Téměř rovnoměrně od planárního po montánní stupeň, s lokální převahou v pahorkatinách a vrchovinách (max.: 88. Šum.).

T, M, O: všechny fyt. o. [chybějící údaje z fyt. o. 94. Tepl.-ad. sk. a 98. Níz. Jes.].

Celkové rozšíření: Evropa kromě většiny Skandinávie, Irska, z. pobřeží Francie, většiny Pyrenejského poloostrova, nejjižnější Itálie, Řecka a Turecka. — Mapy: ZIELIŃSKI in Atlas rozmieszczenia drzew i krzewów w Polsce 32: map. 85–86, 1981; ZIELIŃSKI 1985: 63.

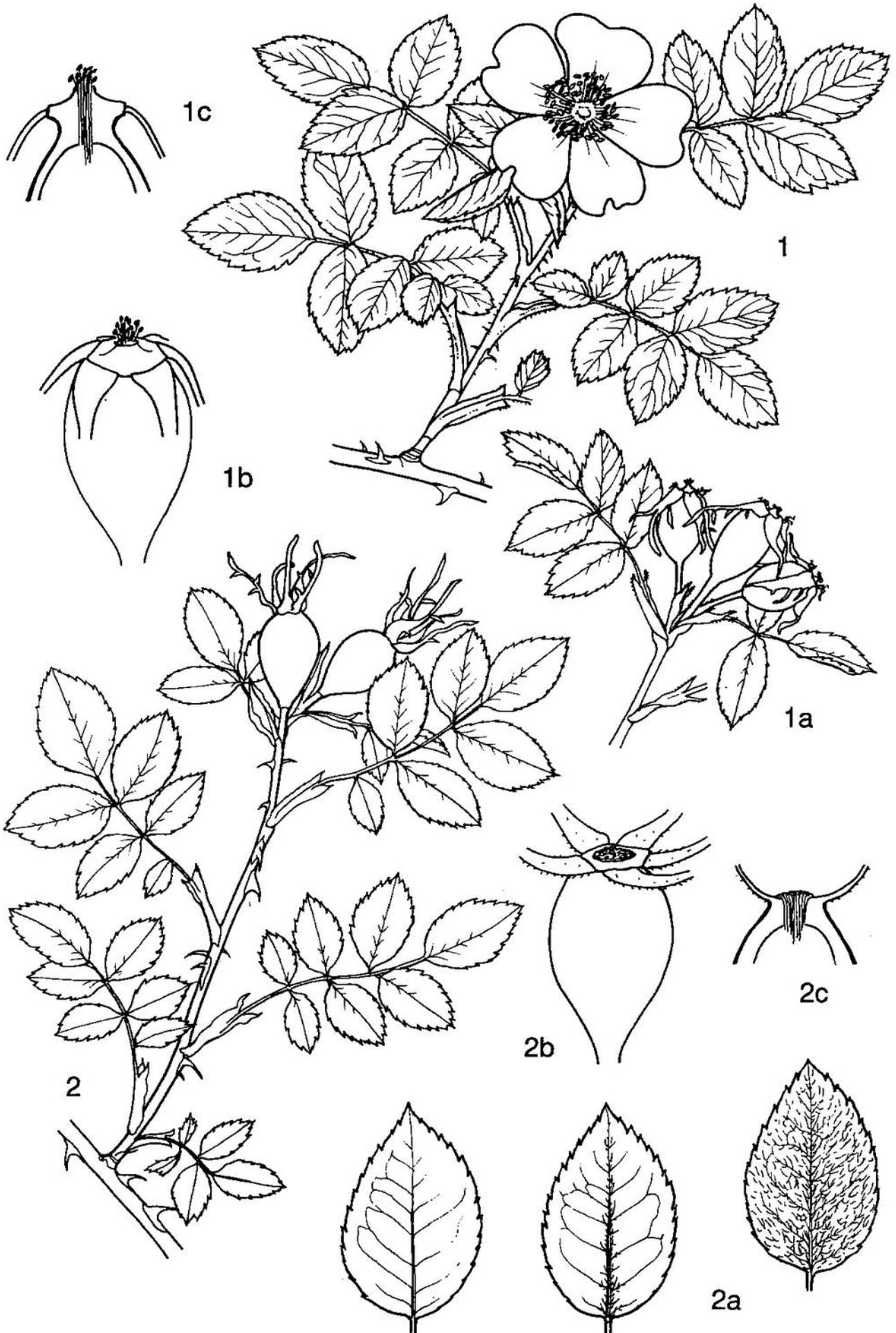
14. *Rosa villosa* L. — růže měkká Tab. 49/1

Rosa villosa LINNAEUS Sp. Pl. 704, 1753. — Syn.: *Rosa pomifera* HERMANN DISS. ROS. 16, 1762. — *R. mollis* SM. in SOWERBY Engl. Bot. 35: t. 2459, 1812. — *R. mollissima* FRIES Nov. Fl. Suec., ed. 2, 51, 1828.

Exsikáty: Extra fines: CRÉPIN Herb. Ros., no 33. — PONS Herb. Ros., no 52, 53.

Prutovité, kompaktní, středně vysoké keře do 150 cm výšky, někdy tvořící z podzemních výběžků polykormony; výjimečně keře 200 cm i více vys., s obloukovitě sehnutými větvemi. Větve a výhony ostnitě, ostny nápadně štíhlé, přímé, rovné, někdy šikmo vzhůru nebo dolů směřující, na bázi náhle přecházející v terč. Listy s 2–3 jařmy; lístky sivé, nápadně modrozelené, poměrně velké, 30–40 mm dl., eliptické, podlouhle vejčité, velmi vz. okrouhlé, zašpičatělé nebo tupě špičaté, na okraji 2 × hrubě zubaté; na bázi zaokrouhlené, řidčeji klínovité, po obou stranách nápadně chlupaté, na spodní straně až plstnaté a zpravidla hustě žláznaté, shora řídce žláznaté nebo bez žlázek; zoubky u okrajů listů mělce otevřené, na špičkách (někdy i na obvodu) žláznaté; žlázky silně vonící po terpentýnu. Květy v chudokvětých květenstvích, zřídka jednotlivě nebo v bohatších květenstvích; vnější kališní lístky jen s nemnoha nenápadnými niťovitými přívěsky, dva vnitřní bez přívěsků, většinou chlupaté a žláznaté, po odkvětu nejčastěji přímo vzhůru směřující a vzájemně semknutě zasychající, vytrvávající na šípku až do vysoké zralosti; korunní lístky sytě, zřídka bledě růžové, velmi vz. řasnatě žláznaté; čnělky vlnatě chlupaté, v přitisklé, velké,

Tab. 48: 1 *Rosa canina*, 1a — plodná větvíčka, 1b — plod, 1c — řez plodem (šípkem) s úzkým ústím. — 2 *R. dumalis*, za plodu. 2a — spodní strana listu, 2b — plod, 2c — řez plodem (šípkem) se širokým ústím.

nízké hlavičce. Plodní stopky dosti krátké, terminální kratší než šípek, hustě stopkatě žláznaté, někdy s přimísenými jehlicemi nebo štětinami, jen výjimečně skoro lysé; koncové šípky široce vejčité, s hruškovitou bází, ostatní menší, skoro kulovité, velké, až 30 mm dl., brzy měknoucí, celé hustě stopkatě žláznaté s přimísenými štětinami, řidčeji méně žláznaté a štětinaté, červené až tmavočervené; disk plochý; ústí široké; nažek mnoho, krémových. VI–VII. Ff.

2n = 28 (ČR: 37. Šum.-novohr. podh. – subspont. ?)

Variabilita: Jedna z růží u nás dosti morfologicky vyhraněných; populace v jiných částech Evropy, zejména v Pobaltí, jsou značně variabilní. Tvary s menšími, spíše okrouhlými lístky bývaly řazeny do často oddělovaného taxonu *Rosa mollis* SM. in SOWERBY; pěstované s lístky vejčité oválnými a zašpičatělými pak do „druhu“ *R. pomifera* HERRMANN.

Poznámka: Zvláště severoevropské populace této růže dovolují vyslovit hypotézu o úzkém evolučním vztahu druhu *Rosa villosa* s růžemi ze sekce *Cinnamomeae* na straně jedné a s chlupatými tvary druhu *R. dumalis* na straně druhé.

Rozšíření v ČR: *Rosa villosa* není pravděpodobně na území ČR původní; dokladované nálezy pocházejí z jedinců uniknuvších z kultury (např. Litoměřice, Chudenice, Strakonice, Lišov, Kozly u České Lípy, Přepychy u Opočna, Lito-myšl). Na našem území je ovšem možná záměna s růžemi náležejícími k druhu *R. sherardii* (viz tam). Ty se liší menšími, ostřeji zubatými lístky, silnějšími, často sehnutými ostny a menšími šípkami, které nejsou nikdy tak dužnaté a tolik žláznaté a štětinaté jako šípky druhu *R. villosa*.

Celkové rozšíření: Severozápadní, stř. a v. Evropa, Kavkaz. Druh po staletí pěstovaný pro ovoce (např. v klášterních zahradách), současné rozšíření je zkresleno úniky z kultury. — Mapy: ZIELIŃSKI in Atlas rozmieszczenia drzew i krzewów w Polsce 32: map. 97–98, 1981; ZIELIŃSKI 1985: 66.

Význam: Pod jmény „jabličková růže“ nebo „jabličkonosná růže“ (viz synonymum *Rosa pomifera*) byla tato růže odedávna užívána jako lidové ovoce; v poslední době se k ní obrátila i zemědělská velkovýroba. Proto byly založeny první plantáže a selektují se klony s potlačenou žláznatostí a většími a dužnatějšími šípkami.

15. *Rosa sherardii* DAVIES — růže Sherardova

Tab. 49/2

Rosa sherardii DAVIES Welsh Botanol. 1: 49, 1813. — Syn.: *Rosa omissa* DESÉGLISE Billotia 1: 47, 1894. — *R. scabriuscula* auct. non SMITH 1808. — *R. vestita* GODET Fl. Jura 210, 1869.

Exsikáty: Fl. Exs. Reipubl. Bohem. Slov., no 1060/III, 1063/II. — PETRAK Fl. Bohem. Morav. Exs., no 1647. — Extra fines: CRÉPIN Herb. Ros., no 428. — CRÉPIN Exs. Rhodol. Alp. 1891, no 237, 323. — PONS Herb. Ros., no 51.

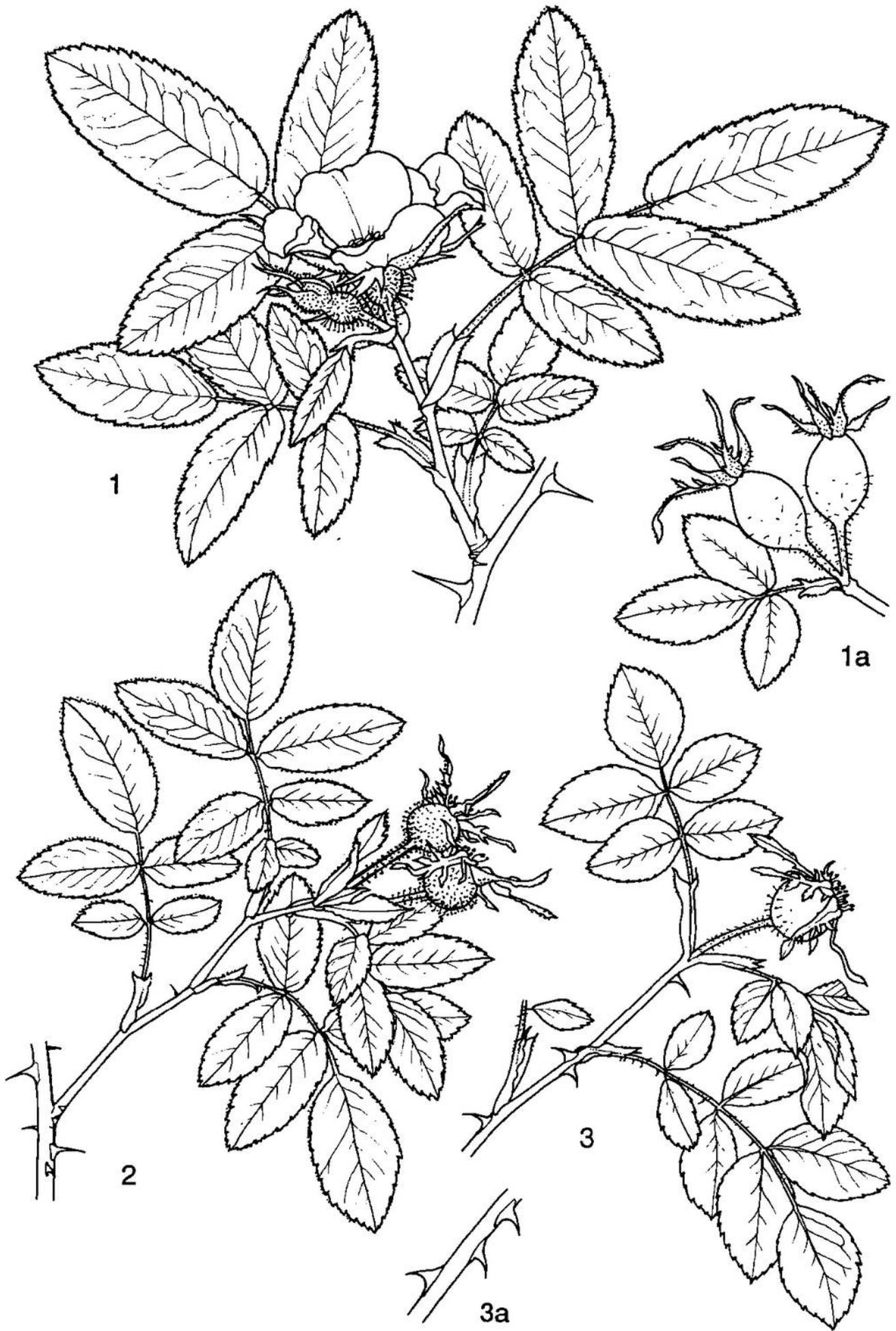
Prutnaté nebo rozkladité keře, s podzemními výběžky (tvořící polykormony) až 200 cm vys., s obloukovitými větvemi. Větve ostnitě; ostny řídké, štíhlé a s obou stran stlačené, přímé nebo mírně sehnuté. Listy s 2–3 jařmy, zpravidla sivě zelené, po obou stranách hustě chlupaté, na spodní straně až plstnaté, na spodní straně a někdy i svrchu přisedle žláznaté; žlásky voní po terpentýnu. Čepel lístků eliptická až podlouhlá nebo vejčitá, většinou zašpičatělá až dlouze zašpičatělá, ale někdy (i na témže exempláři) tupě špičatá, na bázi klínovitá až okrouhle klínovitá, na okraji 2 × zubatá; zoubky ostré, otevřené, šikmo do stran směřující, hustě žláznaté. Květy v chudokvětých květenstvích, ojedinele jednotlivé; vnější kališní lístky jednoduše zpeřené, po stranách a na hřbetu žláznaté, po odkvětu vzhůru vztyčené, výjimečně nepravidelně rozestálé; korunní lístky růžové až sytě růžové; čnělky hustě vlnatě chlupaté, v nízké přitisklé hlavičce. Plodní stopky nepravidelně dlouhé, u terminálních plodů kratší než šípek, téměř vždy stopkatě žláznaté (alespoň u terminálního plodu), někdy také chlupaté; šípky kulovité až vejcovité; disk plochý nebo mírně kuželovitý, ústí široké; nažky bledě žlutavé. VI–VII. Ff.

2n = 35 (ČR. 4. Loun.-lab. střed., 41. Stř. Povlt.)

Variabilita: Velmi mnohotvárný taxon, zvláště v postavení kališních lístků (vztyčené – nepravidelně rozestálé), v tvaru a postavení ostnů (přímé – sehnuté), v odění lístků a v délce a žláznatosti květních stopek. Některé z těchto rozdílů vedly v minulosti k odlišení taxonů *Rosa sherardii* a *R. scabriuscula* auct. do samostatných taxonů druhové úrovně. Toto řešení nebylo opodstatněné, protože uvažované rozdíly byly sledovány i na jediném keři. *R. sherardii* představuje možný vývojový stupeň mezi druhy *R. villosa* a *R. tomentosa*. Proto na styku populací obou zmíněných taxonů bývá *R. sherardii* tu vzhledově blíže k druhu *R. villosa* (to častěji), tu k druhu *R. tomentosa*. Od prvé se liší především menšími, ostřeji zubatými lístky, silnějšími, často sehnutými ostny a menšími šípkami, které nikdy nejsou tak žláznaté a dužnaté, jako u druhu *R. villosa*; na rozdíl od druhu *R. tomentosa* nejsou kališní lístky druhu *R. sherardii* nikdy nazpět sehnuté a ostny nikdy nejsou hákovité. V úvahu je však vždy nutno brát celý soubor znaků. Velmi obtížné, zvláště na herbářovém materiálu, je odlišení druhu *R. sherardii* od silně ochlupených a žláznatých jedinců druhu *R. dumalis*; také zde je nutno přihlídnout k celému komplexu znaků.

Ekologie a cenologie: Lesní pláště, zarostlé meze, houštiny podél vodotečí, výslunné

Tab. 49: 1 *Rosa villosa*, 1a – plodná větvička. — 2 *R. sherardii*, za plodu. — 3 *R. tomentosa*, za plodu, 3a – hákovité ostny větvičky.

a skalnaté stráně a mezi skalními výchozy různých geologických substrátů. Nejčastěji ve společenstvech řádu *Prunetalia*.

Rozšíření v ČR: Roztroušeně po celém území od planárního po submontánní stupeň (max.: Krušné hory, Jáchymov, 850 m; Žďárské vrchy, Svratka-Karlštejn, 700 m).

T: 1. Doup. pah., 4. Loun.-lab. střed. (často), 5. Terez. kotl., 6. Džbán, 7. Středočes. tab., 8. Čes. kras, 9. Dol. Povlt., 11. Stř. Pol., 13. Rožď. pah., 15. Vých. Pol., 18. Jihomor. úv. — **M:** 23. Smrč., 24. Hor. Poohří, 28. Tep. vrchy, 29. Doup. vrchy, 31. Plz. pah., 32. Křivokl., 36. Horaž. pah., 37. Šum.-novohr. podh., 38. Bud. pán., 39. Třeboň pán., 41. Stř. Povlt., 45. Verneř. střed. (často), 55. Čes. ráj, 56. Podkrk., 61. Dol. Poorl., 62. Litomyš. pán., 63. Českomor. mezih., 65. Kutnoh. pah., 67. Českomor. vrch., 68. Mor. podh. Vysoč., 69. Želez. hory, 70. Mor. kras, 73. Hanuš.-rychleb. vrch., 74. Slez. pah., 75. Jes. podh., 76. Mor. brána, 79. Zlín. vrchy, 81. Host. vrchy, 82. Javorn., 84. Podbesk. pah. — **O:** 85. Kruš. hory (Jáchymov; Habartice), 91. Žďár. vrchy (Svratka-Karlštejn), 93. Krk. (Horní Maršov).

Celkové rozšíření: Severozápadní a stř. Evropa od Irska po Ukrajinu. — Mapy: ZIELIŃSKI in Atlas rozmieszczenia drzew i krzewów w Polsce 32: map. 96, 1981; ZIELIŃSKI 1985: 69; HULTÉN NE 1986: 540.

16. *Rosa tomentosa* SM. — růže plstnatá

Tab. 49/3

Rosa tomentosa SMITH Fl. Brit. 2: 539, 1800. — Syn.: *Rosa scabriuscula* SM. in SOWERBY Engl. Bot. 27: t. 1896, 1808 non SCHWERTSCHL., non H. BRAUN.

Exsikáty: Fl. Bohem. Morav. Exs., no 857. — Extra fines: PONS et COSTE Herb. Ros., no 48, 98 — 102.

Zpravidla kompaktní keře, zřídka opíravé liány, až 200 cm vys. Větve jednotně ostnitě, ostny sehnuté až hákovitě zahnuté, většinou bez dlouze sbíhavé báze, řídkěji se sbíhavou bází, nepravidelně rozmístěné. Listy s (2—)3 páry lístků; lístky eliptické, vejčité až obvejčité, špičaté i zašpičaté, na okraji mělce otevřené 2 × zubaté (zoubky zakončeny žlázkami), na bázi klínovité až široce klínovité, svrchu řídkce, na spodní straně hustě krátce chlupaté až plstnaté, někdy s vtroušenými přisedlými žlázkami; silice žlázek voní po terpentýnu. Květy v 2—5četných květenstvích, zřídka jednotlivé; vnější kališní lístky často do druhého stupně zpeřené, přívěsky široké, na okraji žláznaté, podobně jako kališní lístky na hřbetní straně, po odkvětu dolů sehnuté nebo nepravidelně rozeztálé — první dva vždy dolů sehnuté, ostatní do stran směřující, všechny během dozrávání šípku opadavé; korunní lístky světle růžové, slabě vonné; čnělky řídkce chlupaté, výjimečně lysé, v řídké hlavičce. Plodní stopky většinou nápadně dlouhé, 2(—3) × delší než šípky, řídkce stopkatě žláznaté,

někdy i řídkce chlupaté; šípky nejčastěji kulovité až stlačeně kulovité, řídkce jiných tvarů, brzy měknoucí, na bázi nebo na celém povrchu roztr. stopkatě žláznaté, výjimečně lysé, za zralosti červené; disk plochý až kuželovitě klenutý, ústí poměrně úzké; nažky žlutobílé. VI(—VII). Ff.

2n = 35 (ČR: 4c. Úštěc. kotl., 41. Stř. Povlt., 45. Verneř. střed., 51. Polom. hory)

Variabilita: Mnohotvarý taxon, představující hypotetický mezičlánek mezi druhy *Rosa sherardii* a *R. canina*; vst ostrou hranicí mezi zmíněnými druhy a *R. tomentosa* v jediném znaku není možné. Od prvé se liší typem zubatosti okraje lístků, postavením a časnou opadavostí kališních cípů, úzkým ústím a méně chlupatou hlavičkou čnělek a dlouhými plodními stopkami; od chlupatých tvarů druhu *R. canina* především žláznatostí lístků, plodních stopek a šípků. Možné záměny lze očekávat také s růžemi z populací druhu *Rosa jundzillii*: ty se liší zpravidla dvoujařnými listy a červeně prosvítavými stopkami žlázek a štětín na plodních stopkách a šípcích.

Ekologie a cenologie: Lesní pláště, meze a pastviny na výsluní i v polostínu, popř. štěrbiny skalních výchozů; i na hlubších půdách, nezávislá na geologickém či půdním podkladu. Optimum v křovinných společenstvech řádu *Prunetalia*; proniká i do jiných typů fytoocenóz.

Rozšíření v ČR: Velmi roztroušeně téměř po celém území od planárního stupně po submontánní, s těžištěm v mezofytku (max.: Cvrčkov u Prachatic, 800 m).

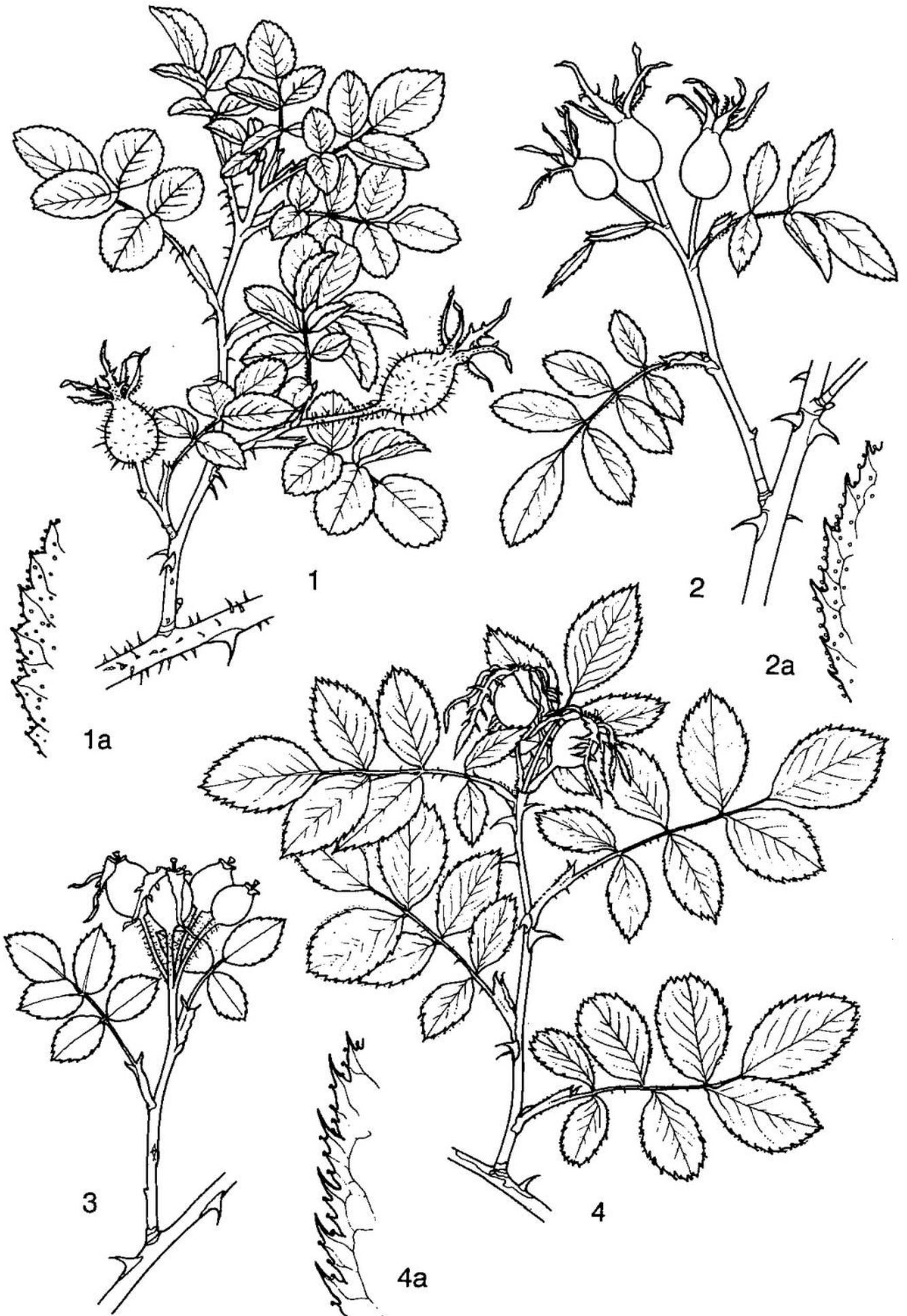
T: 3. Podkruš. pán., 4. Loun.-lab. střed., 5. Terez. kotl., 6. Džbán, 7. Středočes. tab., 8. Čes. kras, 9. Dol. Povlt., 11. Stř. Pol., 13. Rožď. pah., 15. Vých. Pol., 19. B. Karp. step., 20. Jihomor. pah. — **M:** 24. Hor. Poohří, 25. Kruš. podh., 28. Tep. vrchy, 29. Doup. vrchy, 31. Plz. pah., 32. Křivokl., 33. Branž. hv., 36. Horaž. pah., 37. Šum.-novohr. podh., 39. Třeboň. pán., 40. Jihočes. pah., 41. Stř. Povlt., 42. Votic. pah., 44. Mileš. střed., 45. Verneř. střed., 51. Polom. hory, 52. Ral.-bez. tab., 53. Podješ., 55. Čes. ráj, 56. Podkrk., 60. Orf. opuky, 61. Dol. Poorl., 62. Litomyš. pán., 63. Českomor. mezih., 67. Českomor. vrch., 68. Mor. podh. Vysoč., 70. Mor. kras, 72. Zábě.-unič. úv., 74. Slez. pah., 75. Jes. podh., 78. B. Karp. les., 82. Javorn., 84. Podbesk. pah. — **O:** Spolehlivě doložena jen v 85. Kruš. hory, 93. Krk., 97. Hr. Jes., vesměs v nižších polohách na okrajích fyt. o.

Celkové rozšíření: Západní, stř. a j. Evropa (přibližně po 40° s. š.). — Mapy: MEUSEL et al. 1965: 225; ZIELIŃSKI in Atlas rozmieszczenia drzew i krzewów w Polsce 32: map. 95, 1981; ZIELIŃSKI 1985: 70; HULTÉN NE 1986: 539.

17. *Rosa agrestis* SAVI — růže polní Tab. 50/4

Rosa agrestis SAVI Fl. Pis. 1: 475, 1798. — Syn.: *Rosa sepium* THUILL. Fl. Paris, ed. 2, 252, 1799. — *R. gizzellae* BORBÁS Prim. Monogr. Ros. Hung. 479, 1880. — *R. albiflora* OPIZ Flora 5: 268, 1822. — *R. agrestis* SAVI var. *pubescens* RAPIN in REUTER Cat. Pl. Gen., ed. 2, 73, 1861. — *R. agrestis* SAVI var. *schulzei* R. KELLER Syn. Ros. Spont. Eur. Med. 384, 1931.

Tab. 50: 1 *Rosa rubiginosa*, za plodu, 1a — okraj lístku. — 2 *R. inodora*, za plodu, 2a — okraj lístku. — 3 *R. micrantha*, za plodu. — 4 *R. agrestis*, za plodu, 4a — okraj lístku.

Exsikáty: Fl. Exs. Austro-Hung., no 1269, 1664. — PETRAK Fl. Bohem. Morav. Exs., no 1247. — Extra fines: PONS et COSTE Herb. Ros., no 97.

Statné, hustě větvené keře; 150–200 cm vys., s přímými nebo obloukovitě sehnutými větvemi, nebo opíravé liány. Ostny stejnotvaré, zpravidla silné, sehnuté až hákovité. Listy s 2–3 jařmy; lístky slabě svraskalé, tuhé, eliptické nebo vejčité, špičaté nebo zašpičatělé, na okraji 2 × žláznatě zubaté; na bázi klínovité, na spodní straně většinou velmi hustě chlupaté (zřídka pouze na stř. žilce), výjimečně lysé, na svrchní straně zřídka, na spodní téměř vždy přisedle roztr. žláznatě, na svrchní straně tmavě zelené, lesklé, na spodní někdy světlejší; zoubky ostré, vpřed směřující, jen výjimečně tupé a otevřené; silice žlázek voní slabě po jablkách. Květy v chudokvětých květenstvích, zřídka jednotlivé, drobné (v průměru 2–3 cm vel.); vnější kališní lístky bohatě přívěskaté, často vícenásobně zpeřené, přívěsky dlouhé, zpravidla hustě žláznatě; všechny kališní lístky po odkvětu deštníkovitě nazpět ohnuté, ale nikdy k šípku nepřitisknuté, brzy zasýchající a opadávající; korunní lístky bílé, slabě vonné; čnělky vždy lysé (jen v šípku zanořené části čnělek řídké chlupaté). Plodní stopky lysé nebo jen s jednotlivými roztr. stopkatými žlázkami; šípky různé velikosti a tvaru, nejčastěji elipsoidní až kulovité s lahvicovitě zúženým vrcholem, drobné, sotva 10 mm vel., lysé; ústí velmi úzké; nažek málo (10–18), drobné, bělavé. (VI–)VII. Ff.

$2n = 42$ (ČR: 8. Čes. kras, 41. Stř. Povlt.)

Variabilita: Druh v některých znacích téměř ustálený (např. deštníkovitě sehnuté kališní lístky, drobné bílé květy, lysé čnělky), v jiných mnohotvarý. Za nominátní bývá považován tvar skoro lysý na listech a nežláznatý na květních stopkách; paralelní tvar, v ČR nejčastější, je hustě chlupatý na listech a lysý na plodních stopkách a býval uváděn jako *Rosa albiflora* OPITZ; podobný typ, ale navíc s (několika) stopkatými žlázkami na plodních stopkách vedl k instalaci druhu *R. gizellae* BORBÁS. K doplnění síťové variability doporučoval I. Klášterský považovat taxon *R. agrestis* SAVI var. *schulzei* R. KELLER též za samostatný druh (jedinci s listy skoro lysými a květními stopkami žláznatými). Komplex doplňoval sporný taxon *R. denudata* (R. KELLER) KLÁŠT., který ve skutečnosti splňuje všechna kritéria pro druh *R. canina* L., s výjimkou somatického počtu chromozomů ($2n = 42$). Tých důvod ($2n = 42$) vedl kdysi i k zařazení hexaploidních jedinců druhu *R. inodora* FRIES do komplexu *R. agrestis*, aniž by další kritéria takové pojetí podporovala.

Ekologie a cenologie: Bezlesá prostranství, meze, pastviny, opuštěná pole, lada, teplé výslunné stráně, lesní pláště, úvozy, hráze rybníků, násypy komunikací, pobřežní houštiny a náplavy, pravidelně na vápenci, jinde roztroušeně. Nejpozději kvetoucí autochtonní růže. Optimum výskytu v křovinných společenstvech řádu *Prunetalia*, ně-

kdy proniká i do vápnomilných xerothermních travinných společenstev svazu *Bromion erecti*.

Rozšíření v ČR: Roztroušeně téměř po celém území od planárního po submontánní stupeň, žádná ze zmíněných morfologicky odlišných populací nemá vyhraněné geografické rozšíření, těžiště v termofytiku, omezeně v mezofytiku (chybí téměř v polovině fyt. o., zejména v sv. Čechách, hojnější je v jz. Čechách), výjimečně v oreofytiku (max.: Raškov u Hanušovic, 850 m).

T: pravděpodobně ve všech fyt. o. [údaje chybějí z fyt. o. 1. Doup. pah., 5. Terez. kotl., 12. Dol. Pojiz., 15. Vých. Pol.]. — M: roztr., zvl. ve fyt. o. 25. Krušn. podh., 28. Tep. vrchy, 29. Doup. vrchy, 31. Plz. pah., 32. Křivokl., 33. Branž. hv., 34. Plán. hřbet, 35. Podbrd., 36. Horažd. pah., 37. Šum.-novohr. podh., 39. Třeboň. pán., 41. Stř. Povlt., 42. Votic. pah., 43. Votic. vrch., 45. Verneř. střed., 59. Orl. podh., 60. Orl. opuky, 61. Dol. Poorl., 62. Litomyšl. pán., 63. Českomor. mezih., 64. Říčan. ploš., 67. Českomor. vrch., 68. Mor. podh. Vysoč., 69. Želez. hory, 70. Mor. kras, 71. Drah. vrch., 72. Zábř.-unič. úv., 73. Hanuš.-rychleb. vrch., 74. Slez. pah., 75. Jes. podh., 76. Mor. brána, 79. Zlín. vrchy, 83. Ostr. pán., 84. Podbesk. pah. — O: vzácně, pouze 91. Žďár. vrchy a 95. Orl. hory.

Celkové rozšíření: Západní, stř. a j. Evropa, sz. Afrika, Kavkaz, ojediněle Malá Asie, Kypr, Sinajský poloostrov. — Mapy: KACZMAREK in Atlas rozmieszczenia drzew i krzewów w Polsce 14: map. 92, 1973; ZIELIŃSKI 1985: 84; HULTÉN NÉ 1986: 542.

Poznámka: Od druhu *Rosa inodora* se *R. agrestis* liší bílými květy a lysými čnělkami, kterých je jen malý počet; od druhu *R. micrantha* bílými květy a bezžláznatými nebo jen řídké stopkatě žláznatými plodními stopkami a deštníkovitě sehnutými, bohatě zpeřenými kališními cípy; od silně chlupatých a žláznatých tvarů druhu *R. canina* bohatě zpeřenými a deštníkovitě sehnutými kališními lístky a malým počtem lysých čnělek.

18. *Rosa inodora* FRIES. — růže oválnolistá

Tab. 50/2

Rosa inodora FRIES Nov. Fl. Suec. 9, 1814. — Syn.: *Rosa elliptica* TAUSCH Flora 2: 465, 1819. — *R. graveolens* GRENIER in Gr. et GODR. Fl. Fr. 1: 560, 1846. — *R. elliptica* TAUSCH var. *inodora* (FRIES) CHRIST Flora 57: 495, 1874. — *R. agrestis* SAVI var. *inodora* (FRIES) BORBÁS Prim. Monogr. Ros. Hung. 479, 1880. — *R. elliptica* TAUSCH subsp. *inodora* (FRIES) SCHWERTSCHL. Ros. Frankenjura 60, 1910.

Exsikáty: Fl. Exs. Austro-Hung., no 1667. — PETRAK Fl. Bohem. Morav. Exs., no 844. — Extra fines: CRÉPIN Herb. Ros. Exs. Rhodol. Alp., no 551.

Hustě větvené keře s větvemi přímými i obloukovitě sehnutými, nanejvýš 200 cm vys., zřídka opíravé liány. Větve ostnitě, ostny sehnuté až hákovité, stejného tvaru, řídké; květonosné větévky někdy bezostné. Listy s 2–3 jařmy; lístky eliptické, podlouhlé nebo vejčité, zašpičatělé nebo zřídka tupě špičaté, na okraji 2 × zubaté, při bázi klínovité, lysé nebo chlupaté či jen na stř. žilce naspodu řídké chlupaté, na spodní straně hustě přisedle žláznatě; zoubky po stranách i na

špičkách žláznaté; silice žlázek intenzivně vonící po jablkách. Květy většinou ve 3- až vícekvětvých květenstvích, zřídka jednotlivé, slabě vonné; kališní lístky dlouhé a úzké, první tři jen s několika přívěsky (někdy jen s 1 párem), na hřbetě i na okraji žláznaté, po odkvětu šikmo vzhůru rozestálé nebo přímo vzhůru směřující, dlouho vytrvávající a na zralých šípících zasychající a teprve potom mechanicky se odírající a opadávající; čnělky početné, hustě vlnatě chlupaté v nápadně přisedlé hlavičce, jen výjimečně olysalé až lysé. Plodní stopky tak dlouhé jako šípek nebo delší, vždy lysé; šípky kulovité, vejcovité nebo elipsoidní, zřídka hruškovité, za zralosti měknoucí, nežláznaté, oranžově červené, lesklé; disk plochý nebo mírně klenutý; ústí zpravidla široké; nažek mnoho, běložluté. VI (– VII). Ff.

2n = 35 (ČR: 8. Český kras, 41. Stř. Povlt.); 42 (ČR: 66. Hornosáz. pah.)

Variabilita: Na území ČR rostou – bez zřetelného geografického ohraničení – dva krajní tvary této růže: jeden s nápadně úzce eliptickými lístky (popsaný Tauschem jako *Rosa elliptica*) a druhý s lístky vejčitými, zašpičatělými – a samozřejmě tvary přechodné. První lze považovat za určitý, snadno rozlišitelný extrém. Nezávisle na rozdílech ve tvaru listu existují zde i dva cytotypy, pentaploidní a hexaploidní, opět bez geografických rozdílu. Tento jev vedl některé autory, především I. Klášterského, k oddělení pentaploidních populací do samostatného druhu s použitím jména *R. elliptica* TAUSCH, zatímco hexaploidní populace s názvem *R. inodora* se řadí do příbuzenstva druhu *R. agrestis*. Populace s úzce eliptickými lístky lze však hodnotit nejvýš na úrovni variety a cytologické rozdíly jen ve smyslu cytotypů.

Poznámka: Populace s širšími, vejčitými a zašpičatělými lístky mohou být zaměňovány za druh *Rosa agrestis*; liší se od nich zpravidla vlnatě chlupatými čnělkami, růžovou barvou korunních lístků, vztyčenými kališními lístky po odkvětu a intenzivní vůní silic ze žlázek na listech.

Ekologie a cenologie: Výslunné stráně, pastviny, meze, úhory, okraje opuštěných polních cest, hráze rybníků, nejčastěji na vápenci, ale i na krystalických horninách. Optimum výskytu v křovinatých společenstvech řádu *Prunetalia*, proniká do vápnomilných xerothermních travinných společenstev svazu *Bromion erecti*.

Rozšíření v ČR: V termofytiku hojně až roztroušeně, v mezofytiku místy chybí; často společně s ostatními žláznatými růžemi (např. *Rosa rubiginosa*), místy mezi nimi zcela převažuje. Nejčastěji v planárním až suprakolinním stupni, ojediněle až po submontánní stupeň (max.: Horní Krupka, 700 m).

T: asi ve všech fyt. o. [nedoložena z fyt. o. 14. Cidl. pán. a 19. B. Karp. step.]. – M: 25. Krušn. podh., 26. Čes. les, 29. Doup. vrchy, 30. Jesen.-rak. ploš., 32. Plz. pah., 32. Křivokl., 33. Branž. hv., 35. Podbrd., 36. Horaž. pah., 37. Šum.-novohr. podh., 38. Bud. pán., 39. Třeboň. pán., 40. Jihočes. pah., 41.

Stř. Povlt., 42. Votic. pah., 49. Frýdl. pah. (jz. část), 62. Litomyš. pán., 63. Českomor. mezih., 65. Kutnoh. pah., 66. Hornosáz. pah., 67. Českomor. vrch., 68. Mor. podh. Vysoč., 69. Želez. hory, 71. Drah. vrch., 73. Hanuš.-rychleb. vrch., 76. Mor. brána, 81. Host. vrchy, 82. Javorn., 84. Podbesk. pah.

Celkové rozšíření: Střední a z. Evropa mimo pobřežní oblasti, odkud jsou známy jen ojedinělé nálezy. – Mapy: MEUSEL et al. 1965: 226; KACZMAREK in Atlas rozmieszczenia drzew i krzewów w Polsce 14: map. 91, 1973; ZIELIŃSKI 1985: 81.

19. *Rosa rubiginosa* L. – růže vinná Tab. 50/1

Rosa rubiginosa LINNAEUS Mant. Pl. 2: 564, 1771. – Syn.: *Rosa eglanteria* L. Sp. Pl. 491, 1753 nom. ambig. – *R. umbellata* LEERS Fl. Herb. 117, 1775. – *R. comosa* RIPART in SCHULTZ Arch. Fl. France Allemag. 254, 1852.

Exsikáty: Fl. Exs. Austro-Hung., no 864, 1677. – PETRAK Fl. Bohem. Morav. Exs., no 1638. – Extra fines: CRÉPIN Exs. Rhodol. Alp. 1890, no 187, 189; 1891, no 359. – PONS et COSTE Herb. Ros., no 38, 40, 92, 93.

Kompaktní, hustě větvené, vzpřímené keře, 150–200 cm vys., výjimečně vyšší, pak s obloukovitě rozestálými větvemi. Větve všech řádů ostnitě, zpravidla s různotvarými ostny; hákovité ostny často promísené různě dlouhými ostenci a štětinami nebo stopkatými žlázkami (někdy jen na úseku jediné větve); internodia krátká. Listy s 2–3 páry lístků, drobné, tmavě zelené, rašící někdy načervenalé; lístky okrouhlé až široce vejčité nebo eliptické, u přechodných tvarů podlouhlejší a zašpičatělé, malé (v průměru do 10 mm dl., méně často větší, na okraji výrazně 2 × žláznaté zubaté, většinou alespoň na stř. žilce chlupaté a žláznaté (na spodní straně vždy velmi hustě); zoubky mělké, otevřené, se žlázkami na okraji i na vrcholech; silice žlázek lepkavé, intenzivně vonící po jablkách, zvl. za rašení, při vyšší vzdušné vlhkosti nebo vyšší teplotě. Květy ve vícekvětvých květenstvích, zřídka jednotlivé; vnější kališní lístky zpeřené, přívěsky široké, nepoččetné, všechny lístky hustě žláznaté, po odkvětu se vzpřimující nebo rozestálé, zaschlé dlouho setrvávající na dozrávajících šípících; korunní lístky tmavě růžové, někdy na okraji žláznaté, vonné; čnělek mnoho, hustě až vlnatě chlupaté, ojediněle téměř lysé. Plodní stopky krátké, zvl. u terminálních plodů, nápadně hustě stopkatě žláznaté (výjimečně bez žlázek), silice lepkavá, vonící po jablkách; šípky mnohotvaré, poněkud vejcovité až kulovité, za zralosti rozměklé; nejčastěji alespoň na bázi stopkatě žláznaté, oranžově červené; disk plochý nebo klenutý; ústí úzké nebo široké v závislosti na odění čnělek; nažek mnoho, běložluté. VI–VII. Ff.

2n = 35 (ČR: 29. Doup. vrchy, 41. Stř. Povlt.)

Variabilita: Velmi charakteristická růže, snadno determinovatelná, přestože mnohé znaky, např. ostnitost, velikost šípku i tvar lístků, jsou značně proměnlivé.

Ekologie a cenologie: Suché výslunné stráně, lesní okraje, pobřežní houštiny, nejčastěji na vápenci, ekologicky dosti plastický druh. Optimum v křovinných společenstvech řádu *Prunetalia*, proniká do travinných společenstev svazu *Bromion erecti*, ale i do jiných typů fytoocenóz.

Rozšíření v ČR: Rovnoměrně, i když ne hustě, v termofytiku a mezofytiku téměř po celém území, v oreofytiku jen zcela ojediněle. Od planárního po submontánní stupeň (max.: Klínovec, 800 m; Volary, 800 m).

T: ve všech fyt. o., nejvíce 8. Český kras [nedoložena z fyt. o. 13. Rožďal. pah. a 19. B. Karp. step.]. — **M:** 23. Smrč., 24. Hor. Poohří, 26. Čes. les, 27. Tachov. bráz., 28. Tep. vrchy, 29. Doup. vrchy, 30. Jesen.-rak. ploš., 31. Plz. pah., 32. Křivokl., 33. Branž. hv., 34. Plán. hřeb., 36. Horaž. pah., 37. Šum.-novohr. podh., 38. Bud. pán., 39. Třeboň. pán., 40. Jihočes. pah., 41. Stř. Povlt., 44. Mileš. střed., 45. Verneř. střed., 46. Lab. písk., 49. Frýdl. pah., 50. Luž. hory, 52. Ral.-bez. tab., 61. Dol. Poorl., 62. Litomyš. pán., 66. Hornosáz. pah., 67. Českomor. vrch., 68. Mor. podh. Vysoč., 70. Mor. kras, 73. Hanuš.-rychleb. vrch., 76. Mor. brána, 78. B. Karp. les., 79. Zlín. vrchy, 80. Stř. Pobeč., 84. Podbesk. pah. — **O:** 85. Kruš. hory, 88. Šum.

Celkové rozšíření: Evropa od Irska po Don mezi 38° a 60° s. š. — **Mapy:** BROWICZ et KACZMAREK in Atlas rozmieszczenia drzew i krzewów w Polsce 11: map. 89, 1972; ZIELIŃSKI 1985: 86; HULTÉN NE 1986: 541.

20. *Rosa micrantha* SM. — růže malokvětá

Tab. 50/3

Rosa micrantha BORRER ex SMITH in SOWERBY Engl. Bot. 35: t. 2490, 1812. — Syn.: *Rosa nemorosa* LIBERT in LEJ. Fl. Spa 2: 311, 1813. — *R. rubiginosa* L. var. *micrantha* LINDLEY Ros. Monogr. 87, 1820.

Exsikáty: Fl. Exs. Austro-Hung., no 1661. — Extra fines: PONS et COSTE Herb. Ros., no 41, 42, 94, 95, 96.

Keře až 250 cm vys., výjimečně opíravé liány. Větve ostnitě, ostny zakřivené až hákovité, většinou stejnotvaré, méně často různotvaré, mezi velkými ostny nepravidelně jehlicovité ostence a štětiny. Listy s 2–3 páry lístků; lístky většinou okrouhlé, vejčité až široce eliptické, zašpičatělé (různě i na jediném keři), na okraji 2× zubaté (zoubky mělké i ostré, téměř vždy na obvodu a na špičkách žláznaté), na bázi zaokrouhlené nebo široce klínovité, shora zpravidla lysé a bez žlázek, naspodu hustě žláznaté a řídce chlupaté; žlásky přisedlé, vonící po jablkách. Květy jednotlivé nebo v chudokvětých květenstvích, na krátkých stopkách; kališní lístky žláznaté, první tři chudě zpeřené (s přívěsky), po odkvětu všechny nazpět sehnuté, brzy zasychající a opadávající; korunní lístky drobné, světle, ojediněle i tmavě růžové, slabě vonné; čnělek nápadně málo, zpravidla lysé nebo řídce chlupaté. Plodní stopky téměř vždy krátce a hustě stopkatě žláznaté; šípky vejcovité

nebo v obrysu úzce elipsoidní, drobné (10–15 mm dl.), měknuocí, lysé nebo někdy na bázi krátce stopkatě žláznaté, za zralosti červené; disk kuželovitý, ústí velmi úzké; nažek málo, žlutobílé. (VI–)VII. Ff.

2n = 35 (ČR: 20. Jihomor. pah.)

Variabilita: Na území ČR poměrně ustálený taxon, ale s velkou individuální variabilitou. Na jediné květonosné větévce jsou často přítomny lístky různých tvarů — od okrouhlých jako u druhu *Rosa rubiginosa* až po vejčité a špičaté jako u druhu *R. agrestis*. Individua se také liší v kvantitativních znacích, např. v množství žlázek na lístcích, květních stopkách a na šípku. Od druhu *R. rubiginosa* se odlišuje především nazpět sehnutými a brzy opadávajícími kališními lístky a skoro lysými čnělkami, od *R. agrestis* barvou korunních lístků a méně zpeřenými a k šípku spíše přitisklými kališními lístky.

Ekologie a cenologie: Meze, pastviny, opuštěné vinice, křovinaté svahy, nejčastěji na výsluní, zpravidla na vápenci, často doprovází populace druhu *Rosa rubiginosa* a *R. agrestis*. Ve společenstvech řádu *Prunetalia*, s možným pronikáním do travinných společenstev svazu *Bromion erecti*.

Rozšíření v ČR: Velmi řídce až vzácně od planárního po suprakolinní stupeň, hojněji jen v okolí Brna a Ústí nad Labem (max.: Kojetice, 450 m).

T: 4. Loun.-lab. střed. (Těchlovice), 5. Terez. kotl. (Břežany nad Ohří; Kostelec nad Ohří), 6. Džbán (Čelechovice), 7. Středočes. tab. (Svinařov), 8. Čes. kras (Korno), 15. Vých. Pol. (Libiny u Semonic), 16. Znoj.-brn. pah. (okolí Znojma), 17b. Pavl. kop. (Tabulová hora u Klentnice). 20b. Hustop. pah. (Brno, Hády). — **M:** 27. Tachov. bráz. (Domažlice), 32. Křivokl. (Žloutkovice), 41. Stř. Povlt. (Kobylňky v údolí Vltavy), 45. Verneř. střed. (Břež; Průčelí; Kojetice), 68. Mor. podh. Vysoč.

Celkové rozšíření: Západní a j. Evropa a sz. Afrika, ve stř. Evropě (asi po 52° s.š.); východní hranice nejistá díky možnosti záměn s jinými taxony. — **Mapy:** KACZMAREK in Atlas rozmieszczenia drzew i krzewów w Polsce 14: map. 90, 1973; ZIELIŃSKI 1985: 88; HULTÉN NE 1986: 542.

21. *Rosa canina* L. — růže šípková Tab. 48/1

Rosa canina LINNAEUS Sp. Pl. 491, 1753. — Syn.: *Rosa corymbifera* BORKH. Vers. Forstbot. Besch. Holzzart. 319, 1790. — *R. dumetorum* THUILL. Fl. Paris, ed. 2, 250, 1799. — *R. collina* sensu JACQ. in LAM. et DC. Fl. Fr., ed. 3, 4: 441, 1805 non orig. JACQ. 1774. — *R. andegavensis* BAST. Essai Fl. Maine Loire 189, 1809. — *R. obtusifolia* DESV. Jour. Bot. Rédigé 2: 327, 1809. — *R. caryophyllacea* BESSER Cat. Pl. Jard. Krzemien., suppl. 4: 18, 1815 p. p. — *R. platyphylla* RAU Enum. Ros. Wirceb. 82, 1816. — *R. lutetiana* LÉMAN Bull. Soc. Philomat. Paris 93, 1818. — *R. tomentella* LÉMAN Bull. Soc. Philomat. Paris 94, 1818. — *R. pouzinii* TRATT Ros. Monogr. 2: 112, 1823. — *R. squarrosa* (RAU) BOREAU Fl. Centr. Fr., ed. 3, 2: 222, 1857. — *R. deseglisei* BOREAU Fl. Centr. Fr., ed. 3, 2: 224, 1857. — *R. blondeana* RIPART ex DÉSÉGLISE Essai Mon. 133, 1861. — *R. communis* ROUY subsp. *canina* (L.) ROUY Fl. Fr. 6: 285, 1900. — *R. canina* L. subsp. *vulgaris* GAMS in HEGI III. Fl. Mitteleur. 6/2: 1032, 1928.

Opíravé liány (až 10 m dl.) s mnohaletými, dlouhověkými kmínky, nebo statné keře (do 3 m vys.), se vzpřímenými nebo obloukovitě sehnutými krátkověkými větvemi. Větve ostnitě, zřídka bezostné, ostny nepravidelně rozmístěné, zpravidla stejnotvaré, silné, sehnuté, většinou hákovitě zahnuté, se sbíhavou bází, květonosné větévky často bezostné, podobně jako velmi staré větve (kmínky); letorosty vždy ostnitě. Listy s 2–3 jařmy; lístky nejčastěji eliptické, široce eliptické, vejčité, zašpičatělé, na okraji jednoduše až 2 × zubaté (zoubky někdy zakončeny žlázkou), lístky s klínovitou nebo zaokrouhlenou bází, jemné, lysé, bez žlázek, někdy vespod na stř. žilce chlupaté, řidčeji hustě až plstnatě chlupaté na spodní ploše čepele nebo i z obou stran, vz. vespod (alespoň na stř. žilce) řídce žláznaté (silice žlázek téměř nevonné), lesklé nebo voskově ojínné (u lysých tvarů), světle i tmavozelené; vlivem vnějších podmínek často lístky složeny podél stř. žilky do tvaru písmene V. Květy většinou v nepřilíh bohatých květenstvích, zřídka jednotlivé; vnější tři kališní lístky zpeřené (prostřední jen na I polovině), všechny lysé nebo slabě chlupaté a žláznaté, po odkvětu nazpět sehnuté (výjimečně dva vnitřní, celistvé, rovnovážně rozestálé), před dozráním šípku opadávající; korunní lístky navzájem se dotýkající, většinou růžové, méně často bílé nebo tmavě růžové a slabě vonné; čnělek mnoho, uvnitř šípku vesměs chlupaté, ale nad ústím někdy olysalé až lysé; blizny tvořící řídkou rozvolněnou hlavičku. Plodní stopky různých délek, stopky terminálního plodu vždy kratší než postranní, lysé, zřídka chlupaté, velmi vz. (na keři jen u některých květů) roztr. stopkatě žláznaté; žlásky bez výrazné vůně; šípky různých tvarů a velikostí, elipsoidní i vejcovité, kulovité, hruškovité, lahvicovitě zúžené, za zralosti rozměklé; velmi vz. na bázi s jednotlivými stopkatými žlázkami, oranžově červené až hnědočervené; disk široký, většinou kuželovitě vyklenutý, ústí úzké; nažek mnoho, bělavé. (V–)VI–VII. Ff.

2n = 35 (ČR: 4b. Lab. střed., 45. Verneř. střed., 51. Polom. hory)

Variabilita: Mnohotvárný taxon; základní a' nejběžnější tvar je na lístcích lysý, bez chlupů i žlázek; tvary s lístky do různého stupně chlupatými jsou méně hojné (v poměru 3 : 1 až 7 : 1 v jednotlivých populacích), ale lokálně mohou jedny i druhé převládat. Tvary se žlázkami na lístcích nebo na květních stopkách jsou velmi vzácné, ale místy mohou být frekventovanější, např. ve fyt. o. 29. Doup. hory. Vysoká (až úplná) autogamie způsobuje, že se lokální populace (i na jednotlivých mezích) od sebe habituelně liší, což bylo v minu-

losti taxonomicky značně přeceňováno a vedlo k popisu desítek taxonů na úrovni forem až druhů. Žádná z morfologických odchylek nemá výraznou geografickou vazbu, ani není závislá na vnějších podmínkách prostředí (např. na geologickém podkladu, klimatu aj.). Jejich rozlišování na úrovni druhů není taxonomicky opodstatněné a z hlediska floristiky i fytoecologie je nepraktické.

Ekologie a cenologie: Velmi plastický druh; suchá až vyprahlá místa, výslunné stráně, skalní štěrbin y i lesní pláště světlé lesní porosty, okraje mokřin a břehy vod. Optimum současného výskytu v křovinách řádu *Prunetalia*, odkud proniká i do jiných typů fytoocenóz.

Rozšíření v ČR: Hojný až obecný druh, rozšířený v celém termofytiku, mezofytiku i v nižších polohách oreofytika. Od planárního po montánní stupeň (max.: Šumava, Kvilda, 1 050 m). Chlupaté tvary zatím nedoloženy z některých fyt. o. oreofytika, jako např. 92. Jiz. hory, 94. Tepl.-ad. sk., 95. Orl. hory, 96. Král. Sněž.

Celkové rozšíření: Téměř celá Evropa, ve Skandinávii zhruba po 60° s.š. (na norském pobřeží i severněji), ve v. Evropě chybí nebo jen vzácně; na jihu zasahuje po sz. Afriku, Malou Asii, Kavkaz, Irák a Írán, dále k východu až do stř. Asie. — Mapy: ZIELIŃSKI in Atlas rozmieszczenia drzew i krzewów w Polsce 32: map. 83–84, 1981; ZIELIŃSKI 1985: 91; HULTÉN NE 1986: 538.

Význam: Základní podnožová růže pro kultivary zahradních růží; bylo vyselektováno mnoho klonů, zvláště bezostných nebo odolných k mrazům a chorobám; příležitostně zplaňují. Cenný zdroj vitamínu C, šípky se zpracovávají konzervací (dřeň) nebo sušením (čaje). Chloupky z čnělek a vnitřků šípku mohou vyvolávat u citlivých lidí nepříjemné alergie.

22. *Rosa jundzillii* BESSER — růže Jundzilova

Tab. 47/1

Rosa jundzillii BESSER Cat. Pl. Hort. Cremen. 117, 1816. — Syn.: *Rosa trachyphylla* RAU Enum. Ros. Wirceb. 124, 1816. — *R. jundzilliana* BESSER Enum. Pl. Volh. 67, 1822. — *R. marginata* auct. non WALLR.

Exsikáty: Fl. Exs. Austro-Hung., no 463. — PETRAK Fl. Bohem. Morav. Exs., no 1637.

Nevysoké, zpravidla prutnaté keře, až 100 cm vys., s podzemními výběžky, vytvářející řídké polykormony, nebo vyšší keře (nad 100 cm vys.) s obloukovitě sehnutými větvemi a krátkými květonosnými větévkami. Větve a letorosty řídce, nepravidelně ostnitě; ostny zpravidla štíhlé, přímé nebo jen sehnuté, výjimečně hákovité. Listy s 2(–3) páry lístků, tužší a pevnější než u jiných našich keřovitých růží; lístky vejčité až široce eliptické, špičaté, ostře zašpičatělé, nebo (někdy i na téměř keři) tupě špičaté, na okraji 2 × zubaté

(zoubky hluboké, ostré, téměř každý zakončený žlázkou) lístky na bázi široce klínovité, lysé, řídčeji na stf. žilce, a vz. i na ploše řídce chlupaté, na spodní straně na žilkách občas řídce žláznaté, shora matně zelené, vespod téměř vždy světlejší. Květy jednotlivé, nebo po 2 i více v květenství, poměrně velké, 5 cm i více v průměru; vnější kališní lístky zpeřené, přívěsky dosti dlouhé, někdy i vícenásobně zpeřené, žláznaté na hřbetu i na okraji, po odkvětu všechny šikmo dolů sehnuté nebo nepravidelně rozestálé a brzy opadávající; korunní lístky růžové až tmavě růžové, vonné; čnělek mnoho, většinou vlnatě chlupaté, tvořící hlavičku, někdy vystupující nad disk. Plodní stopky delší než šípky (výjimečně u koncových plodů kratší), tuhé, hustě stopkatě žláznaté; žlázky často promíseny jemnými, tuhými ostenci nebo štětínami, načervenalými stejně jako stopky žlázek; šípky nejčastěji kulovité nebo stlačeně kulovité, většinou na bázi stopkatě žláznaté, zřídka lysé, žlázky se slabou terpentýnovou vůní nebo nevonné; disk plochý nebo jen mírně kuželovitý; ústí široké, nažek mnoho, žlutobílé. VI(–VII). Ff.

2n = 42 (ČR: 8. Čes. kras, 24. Hor. Poohří, 26. Čes. les., 29. Doup. vrchy, 41. Stf. Povlt., 45. Verneř. střed.); 49 (ČR: 45. Verneř. střed.)

Variabilita: V ČR se vyskytuje ve dvou tvarech: jako nízké polykormony, do 1 m vys. (např. ve fyt. o. 38. Bud. pán.) nebo jako vyšší keře (např. ve fyt. o. 41. Stf. Povlt.). Zdá se, že prvý případ může být spíše reakcí na vnější zásah (kosení, pastva, vypalování trávy) než genetický vliv druhu *Rosa gallica*; v ostatních znacích je variabilita poměrně úzká, nepřihlížíme-li k odění lístků. Heptaploidní populace se ničím neliší od jiných a je doložena jen z nevelkého území.

Poznámka: Většina specialistů se domnívá, že *Rosa jundzillii* je starším ustáleným křížencem růže keltské *R. gallica* a některé růže z okruhu *R. canina* – nebo dokonce jejich předka. Tato teorie byla podložena experimentálním křížením obou předpokládaných rodičů. Rozlišení růže Jundzillovy od růže keltské nečiní na našem území potíže, od žláznatých tvarů druhu *R. canina* se *R. jundzillii* liší většími květy, tužšími listy, tužšími a početnějšími stopkatými žlázkami na dlouhých, plodních stopkách a na šípku a nápadně kulovitými šípkami. Kulovité šípky a dlouhé stopky mohou vést k záměně s růží plstnatou (*R. tomentosa*), která však nikdy nemá přimíseny načervenalé jehlice a ostence mezi žlázky a její listy jsou měkčí, chlupatější a častěji s 3 páry lístků.

Ekologie a cenologie: Výslunné stráně a meze, náspy a zářezy komunikací (včetně železnic), lada a opuštěná pole nebo vinice, výjimečně lesní pláště. Převážně v křovinných společenstvech řádu *Prunetalia*, případně ve společenstvech svazu *Bromion erecti*.

Rozšíření v ČR: Roste dosti hojně v termofytiku, roztroušeně až ojediněle v mezofytiku, všude tam, kde roste nebo v minulosti pravděpo-

dobně rostla růže keltská (*R. gallica*). Od planárního do suprakolinního stupně (max.: Doupov, 750 m). – Mapy: ŠMARDA XM 1963: map. 197 (Morava).

T: [chybějí doklady z fyt. o. 9. Dol. Povlt., 12. Dol. Pojiz., 18. Jihomor. úv., 19. B. Karp. step., 21. Haná]. – M: 23. Smrč., 24. Hor. Poohří, 26. Čes. les., 29. Doup. vrchy (hojně), 31. Plz. pah., 32. Křivokl. (hojně), 35. Podbrd., 36. Horaž. pah. (hojně), 37. Šum.-novohr. podh., 38. Bud. pán., 39. Třeboň. pán., 41. Stf. Povlt., 42. Votic. pah., 44. Mileš. střed., 45. Verneř. střed. (často), 51. Polom. hory, 52. Ral.-bez. tab., 53. Podjeř., 63. Českomor. mezih., 64. Říčan. ploš., 67. Českomor. vrch., 68. Mor. podh. Vysoč. (často), 69. Želez. hory, 70. Mor. kras, 71. Drah. vrch.

Celkové rozšíření: V poměrně úzkém pruhu z. stf. a v. Evropy okolo 50. rovnoběžky, jednotlivě i na Balkáně, na Kavkaze a v Malé Asii. – Mapy: MEUSEL et al. 1965: 225; BROWICZ et al. in Atlas rozmieszczenia drzew i krzewów w Polsce 10: map. 94, 1971; ZIELINSKI 1985: 95.

Poznámka: Růže patří mezi velmi staré kulturní rostliny. V průběhu času vzniklo několik tisíc kultivarů; mnoho pokusů bylo vykonáno ve snaze o jejich přehledné systémové uspořádání. Jedno z nich může být následující:

1. Keřové kulturní růže jsou zpravidla různě vzniklé odchylky nebo jednoduché hybridy odvozené od planých taxonů. Nejvýznamnější jsou odvozeny od druhů *R. pimpinellifolia* L. (např. cv. Frühlingsduft), *R. rubiginosa* L., *R. rugosa* THUNB. apod. Bývají také označovány podle výchozích taxonů jako *Pimpinellifolia*-hybridy, *Rugosa*-hybridy nebo jako sadové růže.

2. Historické (tzv. staré) růže shrnují 2 skupiny kultivarů. První, poměrně úzká skupina je odvozena od růže keltské, *R. gallica* L. Tyto kultivary bývají někdy označovány jako antické růže, ačkoliv jejich vrcholovým obdobím bylo období mezi 13. a 19. stol., zvláště ve Francii. Druhou skupinou jsou kultivary raného 19. stol., tedy po větších introdukcích růží z Dálného východu. Mezi těmi pak bývají rozlišovány čínské nebo bengálské růže (odvozeny od druhu *R. chinensis* JACQ.), borbonky (*R. chinensis* JACQ. × *R. × bifera* PERS.), vzniklé okolo r. 1817 na ostrově Réunion (dříve Isle de Bourbon), noisetky [*R. chinensis* JACQ. × *R. × damascena* MILL. var. *semperflorens* (LOISEL. et MICHEL) ROWLEY], vzniklé před r. 1814 v USA a introdukované firmou Noisset, portlandky (identická hybridizace jako předešlá, původem z okolí Neapole z doby okolo r. 1800, jméno podle vévodkyně z Portlandu). Zvláštní postavení mají tzv. čajové růže, čajovky. První, klasické kultivary byly odvozeny od introdukovaného, pravděpodobně v přírodě vzniklého křížence *R. chinensis* JACQ. × *R. gigantea* COLLET ex CRÉPIN, dovezeného do Evropy okolo r. 1824. Byly to již velkokvěté, vonné, zpravidla dosti plnokvěté růže žlutých („čajových“) tónů, ale i bílé a růžové. Pěstovány byly převážně v j. Evropě, protože k drsnějšímu klimatu byly málo odolné. Svého vrcholu dosáhly koncem 19. stol.; celkem bylo známo asi 1380 kultivarů.

3. Remontantky – růže přechodného období a přechodných vlastností ovládaly rosaria v druhé polovině 19. stol., v rozmezí let 1837 až 1900. Velká většina z několika tisíc kultivarů bývá odvozována od cv. Reine, který vznikl pravděpodobně z křížení mezi některým zástupcem sekce *Rosa* (*Gallicae*) a potomky druhu *R. chinensis* JACQ. Z těchto růží je nejslavnější bělokvětý cv. Frau Karl Druschki, pěstovaný a prodáváný dodnes. Většina remontantek byla velmi vitální, silného zdravého vzrůstu, hodně ostitá a měla velké, plné vonné květy bílých až tmavě karmínových tónů; žluté chyběly.

Jejich pojmenování vycházelo z dlouhé doby kvetení, případně z časté refflorescence.

4. Moderní růže — růže současnosti. Nejdůležitější a neúspěšnější skupinou moderních růží jsou čajohybridy. První z nich stříbřitě růžový cv. La France byl uveden na trh r. 1867; pocházel, jako všechny rané čajohybridy, z křížení remontantek a čajovek. První čajohybridy byly triploidní a neplodné, teprve později se objevily tetraploidní kultivary a jejich vzájemným dalším křížením vznikly moderní čajohybridy. Klasické čajohybridy mají nevelký počet vonných plných květů ušlechtilých tvarů (zvláště v poupěti), na dlouhých stopkách, tónů bílých až tmavě červených, s výjimkou žluté. Francouz Pernet-Ducher zkřížil některou z výchozích remontantek se západoasijským žlutokvětým druhem *R. foetida* J. HERRMANN a získal tak okolo r. 1900 první velkokvětou žlutokvětou růži (cv. Soleil d'Or) podobných vlastností jako tehdejší čajohybridy. Takto pak odvozená skupina žlutokvětých růží bývá označována také jako pernetiantky a jsou od ní zpravidla odvozovány moderní žlutokvěté růže. Nejznámější z čajohybridů všech dob je cv. Gloria Dei.

Po roce 1860 byly do Evropy introdukovány další východoasijské růže, mezi nimi i *R. multiflora* THUNB. Po hybridizaci s již známými růžemi vznikly první nízké záhonové mnohokvěté růže (např. cv. Mignonette), od nichž se pak odvozují současné polyantky. Hybridizací polyantek s čajohybridy

vznikly později polyanthybridy a opakovaným křížením polyanthybridů s čajohybridy pak růže označované jako floribundy. Obě poslední skupiny těžší z vlastností rodičovských kultivarů, pro zařazení konkrétního kultivaru do určité skupiny však neplatí obecná, jednotná kritéria a zpravidla tu rozhoduje názor šlechtitele nebo dohoda. V USA nadto velkokvěté křížence, odvozené od hybridizací čajohybrid s floribundami, označují jako tzv. velkokvěté růže (skupina Grandiflora); kritériem pro zařazení je abnormálně velký květ o průměru až 10 cm, jako např. cv. Queen Elisabeth.

5. Miniaturní růže, nazývané někdy také rouletky (odvozeno od jména *R. roulettii* CORR.), jsou zvláštní skupinou velmi drobných růží, vysokých do 30 cm, s listy okolo 2 cm dl. a květy v malém počtu, asi 3 cm v průměru. Jejich původ je velmi nejasný, jistě však jde o růže pocházející z Dálného východu, z Číny. Typickým kultivarem je cv. Peon.

6. Pnoucí růže jsou shrnující skupinou, úzce související s moderními růžemi. Jejich společným dominantním znakem je tvorba dlouhých mrazuvzdorných výhonů, vnesená vkomponováním vlastností růží ze sekce *Synstylae* (např. *R. multiflora* THUNB., *R. wichuraiana* CRÉPIN, *R. moschata* J. HERRMANN, *R. arvensis* HUDS., *R. setigera* MICHX. atd.), ostatní vlastnosti (barva a stavba květu, vůně ap.) závisejí na druhém z rodičů. Pnoucí růže představují typické poléhavé liány a vyžadují vždy opěru k růstu.

6. *Agrimonia* L. — řepík*)

Agrimonia LINNAEUS Sp. Pl. 418, 1753. — Syn.: *Eupatorium* BUBANI Fl. Pyren. 2: 628, 1900 non L.

Lit.: WALLROTH F. W. (1842): Monographischer Versuch über die Gewächs-Gattung *Agrimonia* Celsi. Beitr. Bot., Leipzig, 1/1: 1–61. — MEYER C. A. (1842): Revision des espèces du genre *Agrimonia*. Ann. Sci. Natur.-Bot., ser. 2, 18: 373–380. — MITLACHER W. (1905): Über *Agrimonia* Eupatoria L. Pharm. Post 38: 655–657. — ROUSSELIN J. (1929): *Agrimonia eupatoria* Linn. et *Agrimonia odorata* Mill. Thèse Méd. et Pharm. Univ. Lyon no 136: 1–80. — SKALICKÝ V. (1962): Ein Beitrag zur Erkenntnis der europäischen Arten der Gattung *Agrimonia* L. Acta Horti Bot. Prag. 1962: 87–108. — SKALICKÝ V. (1968): *Agrimonia* L. In: TUTIN T. G. et al. [red.], Flora Europaea 2: 32–33. Cambridge. — SKALICKÝ V. (1969): Was ist *Agrimonia odorata* Mill.? Feddes Repert. 79: 355–361. — SKALICKÝ V. et LEIFERTOVÁ I. [et al.] (1969–1971): Farmakobotanické studium rodu *Agrimonia*. I–II. Čs. Farm. 18: 329–336, 1969 et 20: 136–140, 1971. — SKALICKÝ V. (1971): Diagnoses, conspectus et claves analyticae taxorum infragenericorum novorum generis *Agrimonia* L. adhuc rite non publicatorum. Novit. Bot. Univ. Carol. 1971: 13–22. — GRALIŇSKA-OZAIŠT J. (1978): Materiay do atlasu rozmieszczenia roślin naczyniowych w Karpatach polskich. 7. *Agrimonia procera* Wallr. Pr. Bot. Univ. Jagielloń. 6: 15–22. — SKALICKÝ V. (1986): Poznámky k vybraným druhům cévnatých rostlin západních Čech. Sborn. Západočes. Muz. Plzeň-Přír. 58: 1–27 [*Agrimonia* p. 5–7]. — WITTMANN H. et STROBL W. (1987): Untersuchungen am Artenpaar *Agrimonia eupatoria* L. — A. *procera* Wallr. im Bundesland Salzburg (Österreich). Linzer Biol. Beitr. 19/1: 91–119. — DOVIAK V. et ORAVEC V. (1988): Dynamika tvorby sušiny a příjem živin rostlinami řepíka ... [*Agrimonia procera* Wallr.]. Poľnohospodárstvo 34: 1006–1026 [vide etiam Zahradnictví 15(=18): 141–155, 1988]. — SKALICKÝ V. (1991): *Agrimonia* L. In: Flóra Slovenska 4/3: 90–96. Bratislava.

Vytrvalé byliny s krycími i žláznatými chlupy. Oddenek krátký, dřevnatělý, kořeny tenké, někdy s podzemními výběžky. Lodyhy přímé, 15–200 cm vys., nevětvené nebo v hor. části nepřilíš větvené. Listy střídavé, přetřhovaně lichozpeřené, palistnaté, lístky pilovité. Květenství klasovitý hrozen drobných, pouze chasmogamických oboupohlavných květů; květní stopky s listenem a 2 nezveličujícími se listenci na bázi perikladia za plodu neztlustlého. Češule obráceně kuželovitá až čihovitá, s háčky, na vrcholu pouze s 5 cípy vytrvalého kalicha (bez kalíšku), za plodu k sobě přitisklými v podobě čepičky zakrývající otvor češule; koruna 5četná, žlutá; tyčinek 5–20 (i na téže rostlině dolní květy s více kruhy tyčinek, nejhořejší často s jediným kruhem 5 tyčinek); nektaria chybějí; pestíky 2, semeníky uzavřeny v češuli, čnělky tenké, blizny vrcholové, vajíčka anatropní. Češule (hypanthia) za plodu dřevnatělá, obráceně kuželovitá nebo čihovitá, s 10 podélnými brázdami (až téměř bez nich), na vrcholu rozšířená v různě vyvinutý prstencovitý val s věncem ostnitých háček, opadavé s perikladiem, uzavírající 2 nažky s hnědým oplodím. Semena s blanitým osemením. — Asi 28 druhů převážně v meridionálním až temperátním pásu s. polokoule; v horách tropů a subtropů a v austrálním pásu Afriky jen několik izolovaných druhů. — Entomogam., často Autogam., většinou homogamie, ale i Protandr. nebo Protogyn. Epizoochor.

*) Zpracoval V. Skalický